

Resultaten consultatie concept beleidsuitingen DNB in verband met de Wet Toekomst Pensioenen van 23 december 2022

De Nederlandsche Bank (DNB) heeft op 23 december 2022 twee toezichthouderregelingen en diverse beleidsuitingen gebundeld in vijf thema's opengezet voor consultatie. De consultatie stond open tot en met 24 februari 2023¹. Met deze concept beleidsuitingen beoogt DNB te verduidelijken hoe zij toezicht gaat houden op (de transitie naar) het nieuwe pensioenstelsel en geeft DNB antwoord op enkele vragen die verband houden met het wetsvoorstel.

In dit feedbackstatement geeft DNB per gemaakte opmerking aan hoe DNB om gaat met de opmerking en of de opmerking leidt tot aanpassing van het geconsulteerde concept beleid.

Enkele uitgangspunten bij het feedback statement:

- In dit feedbackstatement zijn de opmerkingen doorgenummerd en sluiten aan op de publicatie van de gemaakte opmerkingen door de twaalf consultatiereacties. Onder nummer kunt hetzelfde nummer lezen als in het document "Overzicht reacties consultaties WTP beleidsuitingen"
- Onder "korte samenvatting reactie" wordt een samenvatting gegeven van de gemaakte opmerking. De integrale opmerking is leidend voor de reactie van DNB en staat in het document "Overzicht reacties consultaties WTP beleidsuitingen"
- Bij reactie DNB is samengevat hoe DNB de gemaakte opmerking weegt en hoe DNB met de opmerking omgaat
- Onder Wijziging wordt iedere wijziging verstaan, zowel wijziging als aanvullingen op de geconsulteerde tekst
- De reacties zijn gebundeld per beleidsuiting
- Deze reacties zijn niet aan te merken als beleidsuitingen door DNB. Voor beleidsuitingen door DNB verwijzen wij u naar de publicaties op Open Boek Toezicht

¹ <https://www.dnb.nl/publicaties/publicaties-toezicht/consultatie-2022/consultatie-concept-beleidsuitingen-dnb-in-verband-met-de-wet-toekomst-pensioenen/>

Inhoudsopgave	Blz.
1. Regeling melden interne collectieve waardeoverdracht pensioenfondsen bij transitie	3
2. Regeling rekenmethoden onderbouwing solidariteitsreserve en risicodelingsreserve pensioenuitvoerders	7
3. Concept beleidsuitingen thema overbruggingsplan	18
4. Concept beleidsuitingen thema risicohouding	29
5. Concept beleidsuitingen thema contract	41
6. Concept beleidsuitingen opdrachtaanvaarding en governance	53
7. Concept beleidsuitingen implementatieplan	79
8. Overige opmerking	88
 Bijlage: gehanteerde afkortingen en overzicht ingediende consultaties	 92

1. Regeling melden interne collectieve waardeoverdracht pensioenfondsen bij transitie				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
1	TKP	Onderbouwing waarom de belanghebbenden zich bij het besluit op een evenwichtige wijze vertegenwoordigd voelen in artikel 4, sub q is moeilijk te onderbouwen en ziet op gehele besluitvorming.	Een pensioenfonds geeft bij onderdeel 1 een onderbouwing van het besluit om in te varen. DNB toetst de melding van invaren onder meer aan de hand van de in artikel 46b Besluit uitvoering Pw en Wvb opgenomen criteria, waaronder de evenwichtige belangenafweging. Zie verder ook de Q&A Wat zijn redenen voor DNB om een verbod op te leggen.	Nee
2	TKP	TKP onderschrijft reactie PF	Geen verdere reactie DNB vereist	Nee
3	NOVA	Het is niet volkomen duidelijk wat de status van de door DNB vastgelegde regeling is.	In de toelichting is geëxpliciteerd dat sprake is van een algemeen verbindend voorschrift gebaseerd op artikel 150m van de Pensioenwet.	Ja
4	KPS	Hoe kan DNB efficiënte werkwijze opzetten met minimale doorlooptijden en publiceert een DNB procesbeschrijving	We nemen uw suggestie voor publicatie van een DNB procesbeschrijving in overweging. DNB hanteert voor een efficiënte werkwijze onder meer de melding bij DNB via een voorgeschreven sjabloon.	Nee
5	HVG	Moet bij art. 4, sub e een reactie van werkgever / sociale partners met een eventuele heroverweging ook toegezonden worden? Er wordt niet aangegeven wat er gebeurt als het BO/de RvT geen goedkeuring verleent.	Aan artikel 4, lid 1, onderdeel b van de Regeling is toegevoegd dat naast een getekend verzoek tot invaren ook, voor zover van toepassing, een heroverweging door werkgever of beroepspensioenvereniging moet worden overgelegd. Als het BO/RVT geen goedkeuring verleent, is sprake van niet voldoen aan de wettelijke besluitvormingsvereisten en kan dat aanleiding voor DNB om een verbod op te leggen. Dat staat in de Q&A Redenen voor DNB om een verbod op te leggen.	Ja Nee
6	HVG	Moet deelnemerscommunicatie ook worden ingezonden?	Deelnemerscommunicatie is onderdeel van het communicatieplan dat bij AFM wordt ingediend. AFM is de bevoegd toezichthouder op het communicatieplan op de deelnemerscommunicatie, conform de huidige bevoegdheidsverdeling.	Nee

7	HVG	Wordt met 4, sub q bedoeld dat de belangen evenwichtig zijn afgewogen?	Artikel 4, lid 1, onderdeel q Regeling sluit aan op de terminologie van artikel 105, tweede lid Pw. Zie ook antwoord bij opmerking 1.	Nee
8	HVG	Is de meldingstermijn van twee weken wel in overeenstemming met artikel 150m lid 2 Pw?	Artikel 150m, lid 2 Pw bepaalt dat een pensioenfonds het voornemen tot waardeoverdracht onverwijld na besluitvorming aan DNB meldt. DNB interpreteert onverwijld in de context van de melding als een melding binnen twee weken. Dit is in de artikelsgewijze toelichting verder toegelicht.	Ja
9	HVG	Zou de regeling niet van rechtswege moeten eindigen indien art. 150m Pw / 145l Wvb vervallen, net als in de toelichting staat?	De regeling eindigt van rechtswege als de artikel 150m Pensioenwet en artikel 145l Wet verplichte beroepspensioenregeling vervallen. Daarom is dit niet bepaald in de regeling zelf maar alleen toegelicht in de toelichting.	Nee
10	WTW	In art. 4, sub o staat dat fondsen moeten aangeven bij welke dekkingsgraad de afspraken uit het transitieplan niet meer toereikend zijn. Dit is echter afhankelijk van de omstandigheden, zoals het renteniveau.	Artikel 4, lid 1, onderdeel o Regeling sluit aan bij artikel 46, lid 1, onderdeel c juncto artikel 44, onderdelen d en e Besluit uitvoering Pw en Wvb; de complete besluitvorming. Het gaat hierbij inderdaad om informatie die afhankelijk kan zijn van bijvoorbeeld verschillende financiële posities en rentestand. DNB zal over de complete besluitvorming op korte termijn een Q&A publiceren.	Nee
11	WTW	Art. 4, sub o. Kan de invulling van de genoemde vereisten door tijdsverloop verschillen tussen transitieplan en implementatieplan?	De in het implementatieplan opgenomen informatie sluit aan op de informatie in het transitieplan. De regelgeving beoogt dat de doelstellingen, maatstaven, bandbreedtes en voorrangregels van de complete besluitvorming een zo robuust mogelijk besluit borgen over een evenwichtige transitie. Deze worden daarom zodanig geformuleerd dat voor redelijkerwijs voorzienbare omstandigheden geen nadere besluitvorming nodig is. Sociale partners en pensioenfondsen bedenken op voorhand hoe doelstellingen en voorrangregels zich vertalen in de concrete vormgeving van de transitie in deze situaties.	Nee
12	PF	Kan DNB bevestigen dat de beoordeling in principe binnen zes maanden wordt afgerond en alleen in	De formele beoordelingstermijn van DNB vangt aan vanaf de volledige melding van een beoogde interne collectieve waardeoverdracht en loopt tot de beoogde datum van	Nee

		uitzonderingsgevallen langer (als gevolg van verlenging) duurt tot maximaal een jaar?	waardeoverdracht. Het proces van DNB is er op gericht om zo snel mogelijk een afgewogen besluit te nemen. Besluitvorming door DNB varieert per situatie en is ook afhankelijk van de aan DNB verstrekte informatie en kan verder ook afhangen van de hoeveelheid meldingen die DNB tegelijkertijd in behandeling heeft. DNB zal op korte termijn ook een Q&A publiceren over de beoordelingstermijn.	
13	PF	Blz. 5 (toelichting). DNB wekt de verwachting dat de standaard termijn van één jaar kan worden opgerekt tot meer dan één jaar. Dat is onwenselijk	Zie antwoord bij opmerking 12.	Nee
14	PF	In art. 4, lid 1 vraagt DNB veel informatie dubbel. Als voorbeeld wordt genoemd het insturen van het implementatieplan én nog apart informatie die ook in het implementatieplan staat. Kunnen doublures uit de regeling worden gehaald, zodat pensioenfondsen niet twee keer dezelfde informatie hoeven aan te leveren?	DNB begrijpt dat de verstrekte informatie soms ook onderdeel uitmaakt van andere documenten. De gespecificeerde vragen dragen bij aan de uniformiteit van de informatieverstrekking en aan transparantie over de informatie die DNB in de beoordeling betreft. Dat is ook behulpzaam bij de feitelijke beoordelingstermijn van een melding. Een pensioenfonds kan voor zover informatie doubleert de informatie uit bijvoorbeeld een implementatieplan kopiëren in het meldingsformulier of - andersom - (delen van) het format voor het meldingsformulier hanteren voor het implementatieplan.	Nee
15	PF	Art. 4, lid 1, sub d. Kan DNB bevestigen dat de "indien van toepassing" zo geïnterpreteerd mag worden dat er geen advies hoeft te worden overgelegd als het VO geen advies uitbrengt? Het is mogelijk dat het VO niet tot overeenstemming komt en dus geen advies uitbrengt.	Een pensioenfonds kan geen informatie verstrekken die niet bestaat. Indien in het gestelde voorbeeld een verantwoordingsorgaan geen advies uitbrengt, geeft het pensioenfonds dat nadrukkelijk aan bij de melding aan DNB. Dat kan wel aanleiding zijn voor DNB om een verbod op te leggen, zie ook de Q&A Wat zijn redenen voor DNB om een verbod op te leggen. Zie ook het antwoord bij opmerking 5.	Nee
16	PF	Art. 4, lid 1, sub e. Graag ontvangen wij een verduidelijking van wat wordt bedoeld met "en een toelichting op de	Artikel 150m, lid 5 Pw respectievelijk artikel 145I, lid 5 Wvb dat het fonds de werkgever ter zake informeert en verzoekt het verzoek aan het pensioenfonds te heroverwegen met inachtneming van het	Ja

		wijze waarop het bestuur van het fonds het negatieve advies van (deze geleding(en) van) het verantwoordingsorgaan heeft behandeld	advies van het verantwoordingsorgaan of geleding. Dit is in de toelichting nader uitgewerkt. Zie verder ook het antwoord bij opmerking 5.	
17	PF	Art. 4, lid 1, sub g. DNB verzoekt om de documenten die door het fonds bij het verzoek om goedkeuring of advies zijn verstrekt aan de fondsorganen over te leggen, dat lijkt verder te gaan dan in het implementatieplan staat en verder ook niet nodig.	DNB toetst in het kader van artikel 46b, lid 1 Besluit uitvoering Pw en Wvb bij de beoordeling van de melding van de collectieve waardeoverdracht onder meer het besluitvormingsproces bij een pensioenfonds. Onderdeel daarvan is ook de informatieverstrekking aan organen van het pensioenfonds in het kader van de collectieve waardeoverdracht.	Nee
18	PF	4, lid 1, sub I gaat verder dan art. 46e, lid 8 Besluit uitvoering. DNB lijkt een vierde groep belanghebbenden, de "andere aanspraakgerechtigden" toe te voegen.	Op grond van artikel 105 PW dienen ook eventuele "andere aanspraakgerechtigden" zich evenwichtig vertegenwoordigd te kunnen voelen. Om deze reden dient DNB bij het toezicht op het invaarbepalend inzicht te hebben in hoe het pensioenfonds bij de beoordeling van transitie-effecten de indeling in deelnemersgroepen heeft gemaakt, waaronder hoe eventuele andere aanspraakgerechtigden daarin zijn meegenomen.	Nee
19	PF	Volgens artikel 6 mogen alleen tekst-gebaseerde pdf-bestanden worden ingediend. Pdf-bestanden mogen niet versleuteld zijn of zijn opgesteld d.m.v. scan. Hoe kunnen fondsen ondertekende stukken inleveren?	Het is op twee manieren mogelijk om tekst-gebaseerde bestanden te ondertekenen: <ul style="list-style-type: none"> - Door het bestand digitaal te ondertekenen - Door een scan te maken van de te plaatsen handtekening en deze in het document te plakken. Dit is in de toelichting nader beschreven.	Ja
20	PF	Art. 7. Hoe past de wettelijke norm van onverwijld melden bij de termijn van twee weken in de toezichthouderregeling?	Zie antwoord bij opmerking 8.	Nee

2. Regeling rekenmethoden onderbouwing solidariteitsreserve en risicodelingsreserve pensioenuitvoerders				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
21	TKP	Pagina 1 (1i). Geldt het vullen van de risicodelingsreserve uit vermogen bij toetreding tot het collectief toedelingsmechanisme voor de collectieve uitkeringsfase uitsluitend voor de risicodelingsreserve (dus fpr) en dus niet voor de solidariteitsreserve (dus spr)?	Het collectief toedelingsmechanisme betreft enkel de wijze waarop financiële mee- en tegenvallers collectief worden verwerkt in variabele uitkeringen bij flexibele premieovereenkomsten. Dit heeft geen relevantie voor solidaire premieovereenkomsten.	Nee
22	TKP	Pagina 1 (1i). Hoe werkt de maximeringsbepaling dat inleg uit premie én inleg uit vermogen in totaal niet meer dan 10% bedraagt? Wordt met de 10% bedoeld 10% van het vermogen op moment van toetreding tot het collectief toedelingsmechanisme? En om dit te toetsen moet je dan bijhouden hoeveel afdracht er uit premie is geweest en dit uitdrukken in een percentage van vermogen op moment van toetreding?	In artikel 1h, lid 8 Besluit uitvoering Pw en Wvb staat hierover het volgende: "Als bij een risicodelingsreserve wordt ingelegd uit vermogen bij toetreding tot het collectief toedelingsmechanisme voor de collectieve uitkeringsfase, bedraagt de inleg uit vermogen niet meer dan het verschil tussen het percentage dat op grond van het pensioenreglement het voorgaande jaar uit premie is ingelegd en 10%."	Nee
23	TKP	Voor de scenario of ALM-analyse schrijft de regeling geen specifieke set voor. Vervolgens wordt wel een voorbeeld invulling genoemd. Is dit	De pensioenuitvoerder gebruikt een kwantitatieve scenario-analyse of stochastische ALM-analyse. Dat is bepaald in artikel 1h, tweede lid Besluit uitvoering Pw en Wvb en is ook opgenomen in art. 3, lid 1, sub c Regeling. Hierbij gelden de voorwaarden zoals	Nee

		uitsluitend een voorbeeld of moet dit gezien worden als een "default"?	vermeld in artikel 3, derde lid, onderdeel a, b en c van de regeling. De uitvoerder bepaalt zelf wat een geschikte scenario'set is voor de gekozen maatstaven en doelstellingen. In de toelichting wordt dit geduid door het woord bijvoorbeeld. De pensioenuitvoerder is verantwoordelijk om geschikte scenario's te hanteren.	
24	TKP	Is de keuze voor het aantal scenario's volledig vrij in te vullen door het fonds (met goede onderbouwing)?	Onder voorwaarden zoals benoemd in artikel 3, lid 3, onderdeel b, is de keuze voor het aantal scenario's vrij in te vullen bij de rekenmethoden voor de onderbouwing van de solidariteitsreserve en de risicodelingsreserve, mits is voldaan aan de voorwaarden benoemd in artikel 3, lid 3, onderdeel b Regeling. De pensioenuitvoerder moet kunnen onderbouwen dat het kiest voor een voldoende aantal en verscheidenheid aan scenario's, zodat de uitvoerder een representatief beeld krijgt over ontwikkeling van de kwantitatieve maatstaven. Dit geldt zowel bij het gebruik van eigen scenario'sets als de uniforme scenario'sets die DNB publiceert.	Nee
25	TKP	Er dient een nieuwe analyse plaats te vinden bij materiële wijziging van beleid of bestand. Is het aan het bestuur om te bepalen of een wijziging materieel is (conform huidig proces aHBT)?	Het is aan de pensioenuitvoerder, aandachtig artikel 1h, lid 5 Besluit uitvoering Pw en Wvb, om te bepalen of een wijziging relevant is voor de doelstellingen of regels voor het vullen van en uitdelen uit de reserve. DNB ziet hierop toe.	Nee
26	SPMS	Uit artikel 3, lid 2, sub d lijkt te volgen dat alle deelnemersgroepen en leeftijdscohorten uit de risicohouding moeten worden doorgerekend om de evenwichtigheid van de solidariteitsreserve aan te tonen. Dit	Bij het vaststellen van de kwantitatieve maatstaven onderscheidt de pensioenuitvoerder voldoende deelnemersgroepen om een representatief beeld van de effecten voor alle deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden en pensioengerechtigden te verkrijgen. Het is aan de pensioenuitvoerder om te onderbouwen dat sprake is van voldoende deelnemersgroepen. Uit artikel 1h Besluit uitvoering Pw	Nee

		<p>leidt tot (te) veel doorrekeningen. Wij zouden graag zien dat het is toegestaan om deze berekeningen te maken met een beperkt aantal maatmensen. De evenwichtigheid van de solidariteitsreserve is ook op die manier inzichtelijk te maken. Eveneens leidt het inzichtelijk moeten maken wanneer/hoe baten en lasten in de tijd neerslaan bij verschillende groepen tot onnodige uitbreiding van de verantwoordingslasten.</p>	<p>en Wvb volgt wel dat bij de keuze van de deelnemersgroepen in elk geval moet worden aangesloten op de verschillende leeftijdscohorten en andere deelnemersgroepen die voor de risicohouding zijn onderscheiden.</p>	
27	Anoniem	<p>Beoogd is dat er onder het nieuwe pensioenstelsel ook reserve voor operationele risico's komt. Zou er bij het invaren ook vermogen gealloceerd moeten worden naar deze reserve? Dit mede ook omdat operationele risico's niet gefinancierd mogen worden uit solidariteitsreserve en risicodelingsreserves. Door het invaren en transitie naar de nieuwe regeling zijn de operationele risico's hoger dan in een reguliere tijd. Het proces van onderbouwing van de hoogte van de reserve geeft extra focus op de risicobeheersing. Na een succesvolle transitie kan de reserve weer geleidelijk worden afgebouwd naar</p>	<p>In artikel 21 van de Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling wordt invulling gegeven aan de standaardregel. Onderdeel daarvan is dat een operationele reserve, naast de vorming van het minimaal vereist eigen vermogen en door het pensioenfonds vast te stellen voorzieningen kan worden gevormd.</p>	Nee

		een normaal niveau behorend bij het profiel van het pensioenfonds.		
28	HVG	Op pagina 3 is aangegeven dat als het pensioenfonds besluit niet over te gaan tot het invaren, het pensioenfonds het risico van het strategisch beleggingsbeleid zo snel mogelijk terugbrengt naar het eerdere niveau. Momenteel is het bij besluiten tot liquidatie niet toegestaan om aanpassingen in het beleggingsbeleid te maken voordat het besluit tot liquidatie werkelijk is genomen. Waarom mag dat nu wel en wat kunnen de effecten zijn van het terugdraaien?	In artikel 47, lid 5 Besluit uitvoering Pw en Wvb is bepaald dat als een pensioenfonds besluit niet over te gaan tot collectieve waardeoverdracht, het pensioenfonds het risico van het strategische beleggingsbeleid zo snel mogelijk terugbrengt naar het eerdere niveau.	Nee
29	HVG	In hoeverre moet bij de onderbouwing van de hoogte van de reserves al rekening worden gehouden met collectieve gebeurtenissen zoals de toekomstige mogelijkheid van beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst en de effecten daarvan?	Bij de onderbouwing van een evenwichtige inrichting van de solidariteitsreserve of risicodelingsreserve dient inderdaad rekening te worden gehouden met de mogelijkheid dat de continue werking van de reserve wordt onderbroken, bijvoorbeeld als gevolg van individuele of collectieve gebeurtenissen. Dit is beschreven in de toelichting op artikel 3 van de regeling.	Nee
30	HVG	De evenwichtigheid van de solidariteitsreserve wordt met name ex ante getoetst op basis van scenario's. Hoe wordt gekeken naar ex	Artikel 1h Besluit uitvoering Pw en Wvb bepaalt dat een pensioenuitvoerder, ex-ante, onder meer de evenwichtigheid van de reserve onderbouwt. Artikel 1h voorziet niet in een ex-post toets op de gehanteerde uitgangspunten en berekeningen. Wel	Nee

		post waarborgen? Ook in het licht van ex ante projecties?	voorziet artikel 1h lid 5 Besluit uitvoering Pw en WvVB er in dat er bij relevante wijzigingen van de inrichting van de reserve of bij een wijziging van het beleid of het deelnemersbestand die de doelstellingen of regels voor het vullen en uitdelen van de reserves raken de onderbouwing van de reserves opnieuw moet worden vastgesteld. Dat staat ook benoemd in het algemene deel van de toelichting op de regeling.	
31	WTW	<p>Artikel 3 lid 2 bepaalt dat zowel waarderings- als projectiemaatstaven moeten worden toegepast. De definitie van 'waarderingsmaatstaf' doet vermoeden - ook gezien de verwijzing naar risiconeutrale scenariosets - dat hier sprake moet zijn van nettoprofijs analyses.</p> <p>Deel 1: Wij gaan ervan uit dat deze invulling ervan weliswaar toegestaan maar niet voorgeschreven wordt.</p> <p>Deel 2: Verder geven wij in overweging de term 'marktwaarde' in de definitie te vermijden of te verduidelijken.</p>	<p>Op grond van artikel 1h Besluit uitvoering Pw en Wvb onderbouwen pensioenuitvoerders de besluitvorming over de reserve met een scenarioanalyse of stochastische ALM-analyse waarmee baten en lasten worden gekwantificeerd. De Regeling bepaalt dat pensioenuitvoerders hiertoe kwantitatieve maatstaven vaststellen om de aansluiting bij de doelstellingen en de evenwichtige inrichting van de reserve te beoordelen. De Regeling schrijft geen specifieke maatstaven voor: de pensioenuitvoerder weegt af welke waarderings- en projectiemaatstaven het meest passend zijn voor deze beoordeling, waarbij deze zo worden gekozen dat de pensioenuitvoerder een compleet beeld krijgt. De maatstaven omvatten minimaal de baten en lasten voor de verschillende onderscheiden deelnemersgroepen. Bij de keuze van de deelnemersgroepen moet worden aangesloten op de verschillende leeftijdscohorten en andere deelnemersgroepen die voor de risicohouding zijn onderscheiden. Een mogelijk passende maatstaf om de baten en lasten voor onderscheiden deelnemersgroepen inzichtelijk te maken is het uitvoeren van een netto-profijs analyse.</p> <p>In de toelichting heeft DNB opgenomen dat marktwaarde in deze context betekent dat de waarde van toekomstige pensioenuitkeringen en/of pensioenpremies zo wordt vastgesteld</p>	<p>Nee</p> <p>Ja</p>

			dat deze consistent is met de waarde van op financiële markten verhandelde instrumenten.	
32	WTW	<p>Artikel 3 lid 3d heeft betrekking op het te hanteren referentiebeleid ten opzichte waarvan de baten en lasten van de reserve dienen te worden bepaald. Bij de initiële inrichting van het beleid is dat referentiebeleid het beleid waarin wordt aangenomen dat de reserve geen onderdeel van de regeling zou zijn. Die bewoording doet vermoeden dat het beleid voor het overige ongewijzigd mag of zelfs moet worden verondersteld. De toelichting echter stelt dat het fonds een eigen inschatting van de vormgeving van de regeling zonder reserve maakt. Het lijkt ons enerzijds goed het betreffende onderdeel op dit punt te verduidelijken. Anderzijds komt de toelichting ons nogal vrijblijvend voor. Van de bedoelde inschatting zou onzes inziens onderbouwd moeten worden dat deze ten minste gelijkwaardig is aan de regeling waarin de reserve eenvoudigweg is weggestreept.</p>	<p>De pensioenuitvoerder maakt een eigen inschatting van de vormgeving van de regeling zonder reserve, uitgaande van de geldende eisen in wet- en regelgeving maar dan zonder de wettelijke mogelijkheid van de reserve. Dit is geëxpliciteerd in de toelichting.</p>	Ja
33	WTW	<p>Artikel 3 lid 3, sub d zou er daarnaast naar onze mening niet toe moeten leiden dat een initiële dotatie aan de</p>	<p>DNB heeft in de toelichting verduidelijkt dat een pensioenuitvoerder die de inrichting van de reserve onderbouwt voor een premiereregeling waarvan een reserve voor het eerst</p>	Ja

		reserve die als zodanig als evenwichtig verantwoord is in de invaarexercitie nog eens verantwoord moet worden als zijnde evenwichtig voor wat de werking van de solidariteitsreserve betreft. In geval van een initiële dotatie aan de reserve zou de hier gevraagde onderbouwing dan ook onderdeel uit moeten maken van de algehele weging van de evenwichtigheid van de transitie.	onderdeel uitmaakt en die daarbij op grond van artikel 150e lid 1 Pw transitie-effecten berekent, voor de onderbouwing van de inrichting van de reserve gebruik kan maken van de analyses die ten grondslag liggen aan deze transitie-effecten indien en voor zo ver de pensioenuitvoerder daarmee invulling geeft aan hetgeen bepaald wordt in deze regeling.	
34	WTW	Artikel 3 lid 3d schrijft voor dat bij wijziging van beleid met betrekking tot de reserve een vergelijking wordt gemaakt tussen het oorspronkelijke en het nieuwe beleid. De toelichting echter spreekt van 'daarnaast': behalve deze vergelijking zou ook vergeleken moeten worden met de situatie waarin geen sprake is van een reserve. Het woord 'daarnaast' dient naar onze mening te worden geschrappt uit de toelichting.	DNB heeft in artikel 3 lid 3d van de regeling verduidelijkt dat de pensioenuitvoerder bij wijziging van beleid zowel een vergelijking met de situatie zonder reserve als een vergelijking tussen het oorspronkelijke en nieuwe beleid maakt.	Ja
35	WTW	Overigens, en dat geldt ook (of des te meer) voor diverse andere toepassingen zoals de toetsing van de risicohouding, is het om de evenwichtigheid over een periode van meer dan zestig jaar te beoordelen	Zoals staat opgenomen in artikel 3 lid 3, sub c van de regeling gaat de pensioenuitvoerder bij de kwantitatieve scenario-analyse of stochastische ALM-analyse uit van een projectiehorizon van tenminste 60 jaar. De uniforme scenariosets die DNB publiceert gaan uit van een projectiehorizon van 100 jaar. Voor zo ver een pensioenuitvoerder gebruikt maakt van deze sets, maakt dit het	Nee

		nodig dat de scenariosets over een langere horizon dan de huidige zestig jaar worden gepubliceerd.	mogelijk om de effecten voor alle leeftijdscohorten volledig in kaart te brengen.	
36	PF	Artikel 3, lid 2, sub d leidt tot onnodige verzwaring uitvoering Alle deelnemersgroepen en leeftijdscohorten uit de risicohouding moeten worden doorgerekend om de evenwichtigheid van de solidariteitsreserve aan te tonen. De vereiste verantwoording gaat verder dan de wettelijke eisen aan de reserve. Aan de hand van de vul- en de uitdeelregels is eenvoudig in te zien bij wie de lasten en de baten van de reserve neerslaan. Een kwalitatieve analyse of een beperkt aantal reguliere ALM-maatmensen en een aantal maatmensen met bijzondere dienstverbanden maakt voldoende inzichtelijk dat aan de wettelijke eisen is voldaan. Wij bepleiten dat de regeling pensioenfondsen meer ruimte biedt voor het aantonen van de evenwichtigheid.	Zie antwoord bij opmerking 26.	Nee
37	PF	Artikel 3, lid 3, sub f leidt tot verzwaring uitvoering en beperkt bestuurlijke ruimte. Een kwantitatieve analyse voor groepen en tijdstip van	Het moment in de tijd waarop baten en lasten zich voordoen kan voor de pensioenuitvoerder een overweging zijn bij de evenwichtige inrichting van de reserve: een relatief lange periode tussen baten en lasten kan voor deelnemers, gewezen	Nee

		neerslaan, leidt tot een forse uitbreiding van de verantwoordingslasten en wordt niet vereist in de wet. Kan DNB bevestigen dat het voldoende is om kwalitatief inzichtelijk te maken, wanneer baten en lasten in de tijd neerslaan bij verschillende groepen aan de hand van de doelen van de reserve?	deelnemers, andere aanspraakgerechtigden en pensioengerechtigden een risico inhouden dat lasten zich wel, maar baten zich niet materialiseren. Daarom acht DNB op grond van de wettelijke eisen relevant dat de pensioenuitvoerder bij de analyse beziet wanneer in de tijd de baten en lasten voor deelnemers zich materialiseren.	
38	PF	Pagina 5 Validering model voor de bepaling van de baten en lasten. Het model voor de bepaling van de baten en lasten moet gevalideerd zijn. Volgens de toelichting kunnen bijvoorbeeld interne controlefuncties de validatie verrichten. Bij gebruik van een model van een extern ingehuurde partij ligt dit minder voor de hand. Kan DNB bevestigen dat het voldoende is dat de externe partij de validatie kenbaar maakt aan het pensioenfonds?	Art. 3 lid 3 onder a van de regeling vereist dat er sprake is van een gevalideerd model. In de artikelsgewijze toelichting worden de interne controlefuncties als voorbeeld genoemd als partij die de validaties kan uitvoeren, maar dit laat niet weg dat de validatie kan worden uitbesteed aan een externe partij. Dit is geëxpliciteerd in de toelichting.	Ja
39	PF	Pagina 5: toelichting op artikel 3, lid 3 sub e In de toelichting op artikel 3, lid 3, sub e wordt gesproken over de actuele hoogte van de reserve, maar die is ten tijde van de opdrachtaanvaarding en het opstellen van het implementatieplan nog niet	Dit is verduidelijkt in de toelichting door aan te geven dat met de analyse van tenminste twee alternatieve hoogtes van de reserve de pensioenuitvoerder ook de robuustheid van de inrichting voor toekomstige ontwikkelingen beschouwt wanneer de initiële hoogte van de solidariteitsreserve of risicodelingsreserve nog niet bekend	Ja

		bekend. Zelfs bij het vaststellen van de ABTN in het jaar voorafgaand aan implementatie is deze niet bekend. Kan DNB toelichten hoe, voorafgaand aan de invaardatum, aan de voorschriften in deze regeling kan worden voldaan of welke elementen daarbij nog mogen ontbreken?	is en kan variëren afhankelijk van toekomstige financiële ontwikkelingen, zoals bij invaren.	
40	PF	Laatste alinea pagina 5 en bovenaan pagina 6: "Ook het moment in de tijd waarop baten en lasten zich voordoen kan voor de pensioenuitvoerder een overweging zijn bij de evenwichtige inrichting . . . materialiseren. De mogelijkheid dat de continue werking van de reserve in de toekomst wordt onderbroken speelt hierbij een rol. Bijvoorbeeld door individuele gebeurtenissen . . . ". Toetsing of individuele gebeurtenissen - zoals een waardeoverdracht - ertoe kunnen leiden dat iemand bijdraagt aan de reserve, maar er niet van profiteert, is niet passend en gaat veel verder dan de wetgever bedoeld heeft. De reserve beoogt immers om risicodeling of solidariteit tussen generaties mogelijk te maken en daarbij hoeven baten en lasten niet samen te vallen in de tijd of terecht te komen bij dezelfde	Zie antwoord bij opmerking 37	Nee

		personen. Bovendien is waardeoverdracht een vrije keuze en is er wellicht profijt van de reserve in de nieuwe regeling. Wij bepleiten om de vereiste verantwoording aan te passen, opdat deze aansluit bij de bedoeling van de wetgever.	
--	--	--	--

3. BELEIDSUITINGEN OVERBRUGGINGPLAN				
Factsheet overbruggingsplan pensioenfondsen				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
41	VCP	Een eventueel indexatiemoment (bij veel fondsen in Q4) sluit niet goed aan bij de inlevertermijnen van het overbruggingsplan. Hierdoor is er geen koppeling tussen de herverdelingseffecten als gevolg van het indexatiebesluit en het overbruggingsplan. DNB kan fondsen de mogelijkheid geven om ook ruim voor de uiterste datum een overbruggingsplan te schrijven (dat beter aansluit bij het indexatiebesluit moment). Daar moeten dan wel de datasets voor beschikbaar zijn. DNB kan fondsen ontheffing geven van het schrijven van een overbruggingsplan als zij uit herstel zijn.	<p>Aan het gebruikmaken van het transitie-FTK zijn in artikelen 150p en 150q Pw eisen opgenomen. Een eis is het indienen van een overbruggings-plan. De termijnen voor het uiterlijk moeten indienen van een overbruggingsplan bij DNB zijn wettelijk bepaald. Het uitgangspunt voor de beschrijving in een overbruggingsplan is de dekkingsgraad op 31 december van enig jaar.</p> <p>De wetgeving bevat uiterste termijnen voor het indienen van een overbruggingsplan. Een pensioenfonds kan een overbruggingsplan ook eerder indienen.</p>	Nee
42	Ortec	Artikel 150q Pw schrijft voor dat het overbruggingsplan voor het jaar 2023 op 1 september 2023 ingediend moet zijn. Met een invoering van de wet per 1 juli zijn de tijdslijnen zeer kort, ook i.v.m. de vakantieperiode, waarin besturen veelal minder vergaderen en	Zie ook het antwoord bij opmerking 41. Op grond van artikel 150q Pw geldt dat het overbruggingsplan voor het jaar 2023 uiterlijk op 1 september 2023 bij DNB moet worden ingediend. Dat is een wettelijk voorgeschreven eis.	Nee

		rekening houdend met het advies- of goedkeuringsrecht van het VO of BO. Wij hopen dat DNB coulant zal zijn in het handhaven van deze deadline. Nog liever zien wij dat de datum van 1 september wordt aangepast.		
43	Ortec	<p>De commissie parameters spreekt van 100.000 scenario's. Dit wordt genoemd in het kader van VBA waardering. Is DNB voornemens voor (netto profijt) analyses een minimaal aantal scenario's voor te schrijven?</p> <p>Het rekenen met 100.000 scenario's leidt tot (grote) problemen met rekentijd en geheugengebruik, aangezien dit (waarschijnlijk) ook nog eens voor meer dan 60 jaar moet gebeuren. Uiteindelijk zal dit ook leiden tot hogere kosten voor pensioenfondsen en spanning op processen in de besluitvorming.</p>	<p>DNB zal nog beleidsuitingen opstellen over de vormgeving van netto profijt. Artikel 46e (en artikel 46c) Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling bevat wel eisen aan aantallen scenario's dat moet worden gebruikt,</p> <p>Art 46e, lid 1 Besluit uitvoering Pw en Wvb geeft aan dat de netto profijt berekening wordt gedaan met minimaal 10.000 scenario's. Artikel 46c, lid 2 Besluit uitvoering Pw en Wvb schrijft voor dat bij VBA-rekenmethodiek gebruik wordt gemaakt van minimaal 20.000 risico-neutrale scenario's.</p> <p>DNB heeft P- en Q-sets gepubliceerd waarbij ook Q-sets van 100.000 scenario's zijn gepubliceerd. DNB publiceert concept scenariosets voor toepassing onder de Wet toekomst pensioenen.</p>	Nee

44	Ortec	<p>Zijn alle Q&A's die in de notitie voorkomen nu ook uitgewerkt?</p> <ul style="list-style-type: none"> o QA UFR en Rentebeleid o Factsheet transitie beleggingsbeleid: is dit "aanpassing risicoprofiel van het strategisch beleggingsbeleid gedurende de transitie"? o Q&A Wanneer zijn de netto profijt effecten voldoende granulair vastgesteld? o Factsheet Netto Profijt=> wordt hiermee bedoeld: "factsheet berekening transitie effecten en toepassing vba rekenmethodiek (?)" 	<p>De verwijzing naar de Q&A UFR en rentebeleid is verwijderd maar betrof de Q&A 'Moet een pensioenfonds bij het indienen van een overbruggingsplan rekening houden met de per 1 januari 2023 aangepaste ultimate forward rate (UFR)-methode?'</p> <p>De naam van de beleidsuitingen over transitie beleggingsbeleid is aangepast en betroffen inderdaad de door u genoemde concept beleidsuitingen. Voorts zal DNB nog meerdere Q&A's opstellen over netto-profijt waarnaar wordt verwezen in de definitieve versie van de factsheet.</p>	Ja
45	TKP	<p>Het overbruggingsplan dient in het jaar 2023 uiterlijk 1 september te worden ingediend. Gezien alle onderliggende berekeningen maar ook het gehele bestuurlijk traject dat doorlopen moet worden (in de zomer?) lijkt dit voor een aantal klanten een onrealistische planning.</p>	<p>Zie antwoord bij opmerkingen 41 en 42.</p>	Nee
46	TKP	<p>Pagina 2, punt 4: Is het mogelijk om te concretiseren hoe het pensioenfonds dient te onderbouwen hoe zal worden voldaan aan het mvev en het vev indien het fonds niet meer gebruik maakt van de regeling voor het overbruggingsplan? Is dit conform voorschriften herstelplan? Dit lijkt</p>	<p>Dat is onderdeel van de invulsjablonen die pensioenfondsen moeten gebruiken bij het indienen van het overbruggingsplan en die op de website van DNB zijn gepubliceerd.</p>	Nee

		namelijk dubbel werk gezien het overbruggingsplan het herstelplan vervangt.		
47	TKP	Pagina 3: Is het ook mogelijk om de slablonen en toelichting op een openbare omgeving te tonen in plaats van op Mijn DNB?	DNB heeft als beleid om deze gegevens op mijn DNB te publiceren aangezien de partijen die hier mee gaan werken toegang hebben tot deze omgeving. Het sjabloon en de toelichting staat op: https://www.dnb.nl/login/dienst-rapportages/toezichtrapportages/pensioenfondsen/downloads-overzichten/downloads-overbruggingsplan-2023/	Nee
48	TKP	Pagina 4: Netto profijt. Over welke periode dient de netto profijt berekening te worden uitgevoerd? en vergelijken we dan volledige horizon huidig ftk met transitie ftk tot verwachte datum invaren en verder huidig ftk? De linkjes naar de Q&A en Factsheet netto profijt werken nog niet, maar wellicht worden deze vragen daar beantwoord.	Deze vraag zal worden beantwoord in een nieuwe beleidsuiting die nog in voorbereiding is. Voor uw vragen over de linkjes naar de beleidsuitingen verwijzen wij u naar het antwoord op vraag 44.	Nee
49	KPS	De uiterste tijdstipmomenten voor het overbruggingsplan liggen vast in artikel 150q van de PW, daar kan DNB niets aan veranderen. DNB kan fondsen de mogelijkheid geven om ook ruim voor de uiterste datum een overbruggingsplan te schrijven (dat beter aansluit bij het indexatiebesluit moment). Daarvoor dienen dan wel de	Zie het antwoord bij opmerkingen 41 en 42.	Nee

		datasets beschikbaar te zijn. DNB kan fondsen ontheffing geven van het schrijven van een overbruggingsplan als zij uit herstel zijn.		
50	HVG	Een overbruggingsplan moet voor het jaar 2023 uiterlijk 1 september worden ingediend bij DNB. Is dit haalbaar met een inwerkingtreding van de WTP per 1 juli 2023?	Zie reactie op opmerkingen 41 en 42.	Nee
51	WTW	Omdat fondsen om op 1 september een overbruggingsplan in te dienen zeer vroegtijdig een aanvang zullen willen maken met de daartoe benodigde analyses verzoeken wij DNB, ongetwijfeld ten overvloede, de daartoe benodigde scenariosets vroegtijdig (dat wil zeggen voordat deze formeel van toepassing zullen zijn) te publiceren.	Deze concept scenariosets zijn op 1 maart gepubliceerd, zie voor meer informatie: DNB publiceert concept scenariosets voor toepassing onder de Wet toekomst pensioenen.	Nee
52	WTW	Op grond van Pw artikel 150q lid 4 en 7 wordt bepaald dat de eerste termijn van een korting die volgt uit een overbruggingsplan wordt doorgevoerd in het jaar van indiening. Wij wijzen erop dat dat gegeven de reactietermijn van DNB en de aankondigingstermijn voor kortingen die de wet bepaalt in 2023 in de regel niet haalbaar zal zijn.	Een besluit om een korting door te voeren wordt genomen voordat het overbruggingsplan (uiterlijk) op 1 september 2023 bij DNB wordt ingediend om zodoende ook in het overbruggingsplan te kunnen worden opgenomen.	Nee

53	WTW	<p>De definitie van het begrip invaardekkingsgraad die hier wordt gehanteerd wijkt (wat ons betreft in positieve zin) af van hetgeen wordt beschreven in de laatste publieke versie van het Besluit toekomst pensioenen. Daarin is de invaardekkingsgraad die dekkingsgraad waarbij aan alle doelstellingen van sociale partners kan worden voldaan, terwijl in de hier gehanteerde definitie een lagere eis worden gesteld: als en voor zover de transitie evenwichtig kan zijn zonder dat aan al die doelstellingen is voldaan, volstaat een dekkingsgraad waarbij dat het geval is. Het verschil tussen beide is fundamenteel. De hier gehanteerde definitie kan bijvoorbeeld voorkomen dat fondsen worden genoodzaakt rechten en aanspraken te verlagen vanwege doelstellingen die zij niet redelijk of noodzakelijk achten, en waarvan ook sociale partners mogelijk (als onderdeel van de voorrangregels) hebben geoordeeld dat ze losgelaten kunnen worden.</p>	<p>De definitie van invaardekkingsgraad voor toepassing van het overbruggingsplan staat in artikel 150q, lid 6 Pw. Daar staat: "De invaardekkingsgraad is de dekkingsgraad die een pensioenfonds nodig heeft om te komen tot een verantwoorde, uitlegbare en evenwichtige overstap naar de uitvoering van de gewijzigde pensioenovereenkomsten en is een financiële uitwerking van de besluitvorming over de gewijzigde pensioenovereenkomsten en de compensatie."</p>	Nee
54	WTW	<p>Met betrekking tot netto-profijt lijkt het ons goed nog in te gaan op de bepaling uit Besluit PW artikel 46c lid 3a, waarin wordt bepaald dat de ABTN van</p>	<p>Art 46c lid 3a Besluit Pw wordt toegevoegd en kort beschreven. Voorts zal DNB nog meerdere Q&A's opstellen over netto-profijt.</p>	Ja

		<p>30 juni 2022 het uitgangspunt moet vormen. Wij hebben er eerder (in onze consultatiereactie inzake het Besluit toekomst pensioenen) op gewezen dat deze bepaling naar onze mening nodeloos rigide is; het zouden slechts die wijzigingen die in het kader van en met het oog op de transitie naar het nieuwe stelsel worden doorgevoerd die in de doorrekening van de 'huidige' regeling buiten beschouwing blijven. Wijzigingen in de ABTN die moeten worden gezien als beleidsactualisering binnen het FTK zouden wel degelijk als zodanig in aanmerking genomen moeten kunnen worden.</p>		
55	PF	<p>Wij bepleiten om te verduidelijken dat de invaardekkingsgraad een minimum is en dat het fonds geen maatregelen hoeft te nemen als de dekkingsgraad volgens het deterministische sjabloon daarboven zal uitkomen.</p>	<p>DNB heeft deze beleidsuiting verduidelijkt.</p>	Ja
56	PF	<p>Pagina 3: Transitie beleggingsbeleid: een fonds kan na indiening van het implementatieplan besluiten om vooruitlopend op het nieuwe stelsel het beleggingsbeleid aan te passen. Kan DNB aangeven met welk beleggingsbeleid het fonds moet</p>	<p>Het factsheet heeft betrekking op het overbruggingsplan en gaat niet in op UPO voor versus UPO na transitie.</p> <p>In de modellering van het huidige contract (nFTK) worden eventuele beleidswijzigingen die met het oog op de transitie naar het nieuwe stelsel zijn doorgevoerd buiten beschouwing gelaten. Dit is aangevuld in het factsheet.</p>	Nee

		rekenen in de vergelijking van UPO voor versus na transitie, als dat beleid vooruitlopend op het nieuwe stelsel is aangepast?		
57	PF	<p>Netto profijt (Art 150p, lid 4 Pw en Art 46e, lid 2, Besluit Pw en Wvb). (17)</p> <p>"Het netto profijt effect van het transitie-FTK, wordt berekend door het netto profijt van het ongewijzigd voortzetten van de pensioenovereenkomst dan wel beroepspensioenregeling af te zetten tegen het netto profijt dat ontstaat door het indienen van een overbruggingsplan." Wij bepleiten om 'Indienen van een overbruggingsplan' te vervangen door 'gebruik van het transitie-FTK'. Kan DNB toelichten dat gerekend wordt met de gebruikelijke FTK-regels bij de bepaling van de effecten van het transitie-FTK voor de jaren na de beoogde transitie in het basispad en in de variant, als de invulling van het nieuwe contract en de transitie nog onduidelijk is en er nog geen implementatieplan is vastgesteld?</p>	<p>DNB heeft de verwijzing naar overbruggingsplan aangepast in een verwijzing naar Transitie-FTK.</p> <p>Bij het berekenen van het netto profijt effect wordt voor de jaren ná de transitie-periode gerekend met de FTK-regelgeving van voor de Wtp (zowel in variant van wijziging als ongewijzigd voortzetten regeling).</p>	Ja

58	PF	<p>"Deze netto profijt effecten moeten voldoende granulair worden vastgesteld (art 46e, lid 8 Besluit uitvoering Pw en Wvb)."</p> <p>➤ Kan DNB toelichten wat wordt bedoeld met "voldoende granulair"?</p> <p>➤ En klopt het dat de link naar de Q&A nog ontbreekt?</p>	Het klopt dat de link nog ontbrak, het betreffende document staat nog niet online. DNB komt nog met nieuwe beleidsuitingen over de vormgeving van netto profijt.	Nee
Q&A Wanneer is een overbruggingsplan concreet en haalbaar?				
59	TKP	In het 1e overbruggingsplan staat een invaardeckingsgraad die het fonds verwacht nodig te hebben. Het fonds moet ook die invaardeckingsgraad onderbouwen (waarbij deze onderbouwing nog niet volledig gebaseerd kan zijn op gemaakte afspraken). Welke eisen worden er gesteld aan deze onderbouwing?	Indien nog geen implementatieplan is ingediend, dient een pensioenfonds te onderbouwen hoe de invaardeckingsgraad is vastgesteld. De invaardeckingsgraad is de dekkingsgraad die een pensioenfonds nodig heeft om te komen tot een verantwoorde, uitlegbare en evenwichtige overstap naar de uitvoering van de gewijzigde pensioenovereenkomsten en is een financiële uitwerking van de besluitvorming over de gewijzigde pensioenovereenkomsten en de compensatie. De onderbouwing van die invaardeckingsgraad kan nog niet (volledig) gebaseerd zijn op de afspraken over de wijziging van de pensioenovereenkomst en compensatie. Dit is opgenomen in de Q&A.	Ja
60	WTW	In de toelichting bij de eerste vraag wordt gesteld dat fondsen ook wanneer zij nog geen implementatieplan hebben ingediend moeten onderbouwen hoe de invaardeckingsgraad is vastgesteld, 'waarbij die onderbouwing nog niet (volledig) gebaseerd kan zijn op de	Dit volgt volgens DNB uit de toelichting op de wetgeving. In de eerste nota van wijziging staat hierover: <i>"In het overbruggingsplan staat dan wel een invaardeckingsgraad die het fonds verwacht nodig te hebben ten tijde van het invaren. Het fonds moet ook van die invaardeckingsgraad onderbouwen hoe die is vastgesteld, waarbij die onderbouwing nog niet (volledig) gebaseerd kan zijn op de afspraken over de wijziging van de</i>	Nee

		afspraken over de wijziging van de pensioenovereenkomst en implementatie'. Hoewel ons dat verstandig lijkt is dat strikter dan hetgeen PW 150q lid 5 bepaalt - daar staat dat in dat geval van een invaardeckingsgraad van 95% wordt uitgegaan.	<i>pensioenovereenkomst en compensatie. Voor de invaardeckingsgraad in de periode voor een implementatieplan is ingediend geldt een minimum van 95%. . [...]</i>	
61	PF	Pagina 5: "Als het pensioenfonds nog geen implementatieplan heeft ingediend zal nog niet vaststaan welke specifieke invaardeckingsgraad het pensioenfonds nodig heeft. In het overbruggingsplan staat dan wel een invaardeckingsgraad die het pensioenfonds verwacht nodig te hebben ten tijde van het invaren. Het pensioenfonds moet ook van die invaardeckingsgraad onderbouwen hoe die is vastgesteld, waarbij die onderbouwing nog niet (volledig) gebaseerd kan zijn op de afspraken over de wijziging van de pensioenovereenkomst en compensatie." Het fonds kan geen onderbouwde inschatting maken van de benodigde dekkinggraad bij invaren, als de sociale partners nog bezig zijn met de contractkeuze en de gewenste omvang van de reserve of de	Zie antwoord bij opmerking 60.	Nee

		compensatie. Kan DNB bevestigen dat in deze situatie mag worden gerekend met de generieke invaardekkingsgraad van 95%, conform artikel 150q lid 5 Pw?		
Q&A Moet een pensioenfonds bij het indienen van een overbruggingsplan rekening houden met de per 1 januari 2023 aangepaste ultimate forward rate (UFR)-methode?				
62	TKP	Er wordt benoemd dat de nieuwe parameters in werking treden per datum van inwerkingtreding van de WTP. Wat betekent dit concreet voor de te hanteren parameters in het overbruggingsplan dat 1-9-2023 moet worden ingediend?	Bij het overbruggingsplan dient rekening gehouden te worden met de per 1 januari 2023 aangepaste UFR-methode. Zie DNB voert nieuwe UFR-methode in per 1 januari 2023). Voor wat betreft de parameters en ingroeipad dient te worden uitgegaan van artikel 23a van het Besluit FTK zoals die bij invoering van de Wet Toekomst Pensioenen (WTP) van kracht zal zijn.	Nee

4. BELEIDSUITINGEN RISICOHOUDING				
Factsheet: Risicohouding				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
63	Ortec	Voorstel/vraag: Wanneer de risicoblootstelling buiten de risicohouding valt: 1) mag de spreidingsperiode worden aangepast of 2) mag de risicohouding zelf worden aangepast.	Artikel 14d, lid 1 Besluit uitvoering Pw en Wvb bepaalt dat de pensioenuitvoerder die verantwoordelijk is voor de beleggingen het strategisch beleggingsbeleid baseert op de risicohouding en toetst jaarlijks op basis van een scenarioanalyse of het beleggingsbeleid of de toedelingsregels passend zijn bij de vastgestelde risicohouding en past het beleggingsbeleid aan indien dat niet het geval is. DNB overweegt hierover nog een beleidsuiting op te stellen. De risicohouding dient in algemene zin minimaal eens in de 5 jaar herijkt te worden, maar een overschrijding van de risicohouding is geen 'trigger event' om daartoe over te gaan c.q. om van de reguliere cyclus af te wijken.	Nee
64	Ortec	Ortec stelt dat de voorgestelde chronologische volgorde om tot een vastgestelde risicohouding te komen niet aansluit bij hoe dit in de praktijk zal gaan. Ortec verwacht dat fase b+c+d uit de factsheet meer iteratief zijn.	Het is voorstelbaar dat het proces vaststelling van de risicohouding en beleggingsbeleid in enige mate iteratief doorlopen wordt. Het chronologische proces benadrukt wel dat een volgende fase in het proces grotendeels van de eerdere fases af zou moeten hangen. Wettelijk gaat het om volgtijdige stappen en verantwoordelijkheden. DNB heeft in het factsheet opgenomen dat in enige mate (fase 3) sprake kan zijn van iteratief proces (conform MvT).	Ja
65	Ortec	Hoe kan de weging van het kunnen en willen nemen van risico's worden bepaald.	De pensioenuitvoerder onderbouwt hoe en in welke mate de elementen risicopreferentieonderzoek, wetenschappelijke inzichten en deelnemerskenmerken hebben bijgedragen aan de risicohouding (zowel kunnen als willen), deze onderbouwing hoeft niet kwantitatief te zijn. DNB heeft ter verduidelijking toegevoegd dat deze onderbouwing niet kwantitatief hoeft te zijn.	Ja

66	TKP	Kan expliciet worden opgenomen dat een uitzondering op de maximale 5 jaar voor cohorten het gebruik van een collectieve uitkeringsfase is.	Een cohort is in beginsel maximaal 5 jaar, daarvan kan zoals in het Factsheet staat worden afgeweken. Dit moet een pensioenuitvoerder onderbouwen op basis van het risicopreferentieonderzoek, de deelnemerskenmerken en/of wetenschappelijke inzichten. Deze passage in de regelgeving en het factsheet ziet ook toe op de collectieve uitkeringsfase.	Nee
67	TKP	Verschillen in risico-rendementsverhouding tussen eigen ALM sets en de uniforme set kunnen tot grote verschillen in de blootstelling aan de maatstaven leiden.	Pensioenuitvoerders zijn vrij om te bepalen op welke manier ze het strategisch beleggingsbeleid bepalen en zullen hiervoor doorgaans eigen ALM analyses met eigen scenarioets voor hanteren, mede omdat de uniforme set niet de relevante variabelen bevat om een granulair beleggingsbeleid door te rekenen. Toetsing van de risicohouding vindt plaats op basis van de voorgeschreven uniforme scenarioet.	Nee
68	TKP	Is het mogelijk om voor de verschillende fases van de vaststelling van de risicohouding dezelfde scenarioet te gebruiken; of een aangepaste scenarioet.	De risicoblootstelling moet jaarlijks aan de risicohouding worden getoetst op basis van de uniforme scenarioet, waardoor fase 4 over verloop van tijd met meerdere scenarioets wordt getoetst. De regelgeving biedt geen ruimte voor deze suggestie.	Nee
69	TKP	Beleggingsrisico zou ook gelijk moeten kunnen blijven tussen bepaalde leeftijdsgroepen i.p.v. alleen kleiner worden (bijvoorbeeld als jonge cohorten allemaal max 150% in aandelen investeren).	In artikel 14t lid 4 Besluit uitvoering Pw en Wvb is opgenomen dat het beleggingsrisico kleiner wordt naarmate de pensioendatum nadert. DNB heeft verduidelijkt dat de blootstelling aan beleggingsrisico gelijk kan blijven tussen opeenvolgende geboortejaren binnen een (leeftijds)cohort.	Ja
70	SPMS	Waarom mag een verandering van de spreidingstermijn/het projectierendement niet gebruikt worden om de risicoblootstelling weer aan te laten sluiten bij de risicohouding?	zie antwoord bij opmerking 72	Nee
71	SPMS	Hoe kwalificeert het overleg tussen een pensioenfonds en het	DNB zal dit verduidelijken door een verwijzing "na overleg" van artikel 102a lid 1 Pw (109a Wvb) toe te voegen.	Ja

		verantwoordingsorgaan over de vastlegging van de risicohouding?		
72	PME	Mag spreidingsperiode / projectierendement / risicohouding ook worden aangepast als blootstelling niet aansluit bij de risicohouding?	De regelgeving laat geen ruimte voor andere mogelijkheden (zoals aanpassingen spreidingsperiode) als de blootstelling niet aansluit bij de risicohouding. De risicohouding is op grond van artikel 14d, lid 1 Besluit uitvoering Pw en Wvb een gegeven voor het vaststellen van het strategisch beleggingsbeleid en niet andersom. De risicohouding dient in algemene zin ten minste eens in de 5 jaar herijkt te worden, maar een overschrijding van de risicohouding is geen 'trigger event' om daartoe over te gaan c.q. om van de reguliere cyclus af te wijken.	Nee
73	PME	Vershil in granulariteit tussen de uniforme scenarioset en feitelijke portefeuille leidt tot ongewenste en onnodige aanpassingen van beleid.	Fondsen zijn vrij om te bepalen op welke manier ze het strategisch beleggingsbeleid bepalen en zullen hiervoor doorgaans eigen ALM analyses met eigen scenariosets voor hanteren, mede omdat de uniforme set niet voldoende granulaire relevante variabelen bevat om een granulair beleggingsbeleid door te rekenen. Toetsing van de risicohouding vindt plaats op basis van de voorgeschreven uniforme scenarioset.	Nee
74	PME	Vershil in granulariteit tussen scenarioset en feitelijke portefeuille leidt tot ongewenste en onnodige aanpassingen van beleid.	Zie het antwoord bij opmerking 73.	Nee
75	PME	Verschillen tussen periodieke uniforme scenariosets. Een geactualiseerde URM scenarioset kan ervoor zorgen dat de verwachtingswaarde en risicomaatstaven niet meer passend zijn. Dit zou er zelfs toe kunnen leiden dat het fonds het beleggingsbeleid en de toedelingsregels moet aanpassen na publicatie van een nieuwe URM set.	Een nieuwe uniforme scenarioset kan bij veranderende marktomstandigheden inderdaad leiden tot een risicoblootstelling die niet aansluit bij de risicohouding. Het model van de Commissie Parameters houdt, onder andere, rekening met actuele marktprijzen en historische tijdreeksen. Wanneer marktprijzen gedurende een kwartaal veranderen, zal de resulterende scenarioset ook veranderen. Wanneer, ceteris paribus, de blootstelling aan de risicomaatstaven daarmee dusdanig verandert zodat de gestelde grenzen worden overschreden, is een	Nee

			aanpassing van het beleggingsbeleid en/of de toedeelregels volgens de regelgeving noodzakelijk.	
76	PME	Vershil in granulariteit tussen scenarioset en feitelijke portefeuille leidt tot ongewenste en onnodige aanpassingen van beleid.	Zie het antwoord bij opmerking 73.	Nee
77	PME	Kan een eigen scenarioset een rol spelen in de totstandkoming van het beleggingsbeleid en de toedelingsregels?	Ja dit is zeker mogelijk; dat zal worden toegevoegd in het factsheet. De uniforme scenarioset bevat te weinig beleggingscategorieën om beleggingsbeleid op vast te stellen. Doorgaans gebruiken fondsen voor de bepaling van het beleggingsbeleid een eigen ALM analyse met 'eigen' scenarioset. Dat laat overigens onverlet dat bij de jaarlijkse toetsing van de risicoblootstelling aan de risicohouding wel gebruik wordt gemaakt van de scenarioset zoals bedoeld in artikel 23b Besluit FTK.	Ja
78 +7 9	PME	Mag spreidingsperiode / projectierendement / risicohouding ook worden aangepast als blootstelling niet aansluit bij de risicohouding?	Zie het antwoord bij opmerking 72.	Nee
80	HVG	Het bestuur van een pensioenfonds draagt na overleg met de organen van het pensioenfonds zorg voor de vastlegging van de risicohouding van het pensioenfonds. Een verzekeraar of premiepensioeninstelling streeft ernaar van de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden of hun vertegenwoordigers zoveel mogelijk duidelijkheid te verkrijgen over de risicohouding. Waarom wordt er onderscheid gemaakt tussen pensioenfondsen en ppi's en	Ook voor verzekeraars en ppi's geldt dat een risicopreferentie-onderzoek uitgevoerd dient te worden voordat de risicohouding wordt vastgesteld op basis van dat risicopreferentie-onderzoek, wetenschappelijke inzichten en deelnemerskarakteristieken. De wettelijke governance vereisten tussen pensioenfondsen en verzekeraars/PPI's zijn wel verschillend.	Nee

		verzekeraars en geldt voor die laatste een lichter regime?		
81	HVG	Verduidelijken wat 'De vaststelling van de uitvraag voor het risicopreferentie-onderzoek' betekent	Deze passage is opgenomen in artikel 14v Besluit uitvoering Pw en Wvb. Dit artikel over het risicopreferentie-onderzoek valt onder toezichtmandaat van de AFM. De AFM heeft een leidraad geschreven over risicopreferentie-onderzoeken waarin randvoorwaarden voor de uitvoering van het risicopreferentie-onderzoek zijn beschreven.	Nee
82	HVG	Hoe wordt beoordeeld of het risicopreferentie-onderzoek naar verwachting voldoende response oplevert?	Het risicopreferentie-onderzoek valt onder toezichtmandaat van AFM. DNB verwijst u naar de leidraad van de AFM.	Nee
83	HVG	Op pagina 3 van de factsheet de zin aanpassen naar en/of: "Bij uitbreiding van (leeftijds)cohorten met meer dan vijf geboortejaren dient dit te worden onderbouwd op basis van "[...] het risicopreferentie-onderzoek, de deelnemerskenmerken en wetenschappelijke inzichten.". Kan een pensioenfonds argumenteren dat het om kostentechnische redenen grote(re) cohorten hanteert?	De tekst is consistent gemaakt met artikel 14t Besluit uitvoering Pw en Wvb De wet noemt het risicopreferentieonderzoek, de deelnemerskenmerken en de wetenschappelijke inzichten. Een kostentechnische afweging is geen aspect om te bepalen of een cohort groter kan zijn.	Ja Nee
84	WTW	Zowel wetgeving als guidance schrijven dwingend voor dat in de vaststelling van de uitvraag van het risicopreferentieonderzoek rekening moet worden gehouden met de mate waarin risico's kunnen worden genomen. Het is echter niet altijd logisch/nodig dit al in deze fase te doen.	DNB merkt op dat dit volgt uit de regelgeving (art. 14v Besluit uitvoering Pw en Wvb). Risicopreferentie-onderzoeken vallen onder toezichtmandaat van de AFM. De AFM heeft een leidraad geschreven voor risicopreferentie-onderzoeken en DNB verwijst u naar deze leidraad.	Nee

85	PF	Het factsheet suggereert een chronologische volgorde bij de vier fases, terwijl dit in de praktijk een iteratief proces is en dit te verduidelijken in het factsheet.	Zie antwoord bij opmerking 64. DNB heeft dit verduidelijkt.	Ja
86	PF	Kan in het factsheet worden opgenomen dat de onderbouwing van de weging van de verschillende elementen onderliggend aan de vastgestelde risicohouding niet kwantitatief hoeft te zijn.	De pensioenuitvoerder onderbouwt hoe en in welke mate deze elementen hebben bijgedragen aan de risicohouding, deze onderbouwing hoeft niet kwantitatief te zijn. DNB heeft dit ter verduidelijking toegevoegd.	Ja
87	PF	Kan in aanvulling op aanpassing van het beleggingsbeleid ook aanpassing van de risicohouding of inzet van andere beleidsinstrumenten als mogelijkheid worden benoemd wanneer de risicoblootstelling buiten de in de risicohouding gestelde grenzen valt? Mag spreidingsperiode / projectierendement / risicohouding ook worden aangepast als blootstelling niet aansluit bij de risicohouding?	Zie het antwoord bij opmerking 72.	Nee
Q&A Waaraan moet de onderbouwing van de risicohouding tenminste voldoen?				
88	Dhr. Schevers	Het thema rechtvaardige compensatie ontbreekt in de Q&A waaraan moet de onderbouwing van de risicohouding tenminste voldoen.	Het compensatievraagstuk staat los van de risicohouding en de onderbouwing van de risicohouding.	Nee
89	TKP	Kan verduidelijkt worden dat bij een beperkt aantal deelnemers aan het risicopreferentie-onderzoek voor een specifiek cohort het in het belang van deelnemers is of kan zijn om de	De vaststelling van de risicohouding per (leeftijds)cohort vereist een vertaalslag van individuele naar collectieve risicopreferenties. Pensioenuitvoerders geven aan hoe zij deze vertaalslag vormgeven en onderbouwen de gemaakte keuzes. Hoe wordt omgegaan met slecht vertegenwoordigde leeftijdscohorten	Ja

		risicohouding van de slecht vertegenwoordigde cohorten gelijkgesteld wordt aan de dichtstbijzijnde leeftijdscohorten en/of gebaseerd worden op een extrapolatie van de risicohouding van deze cohorten? En zo ja, zijn er restricties aan of voorschriften voor de manier van extrapoleren? Als voorbeeld noemt TKP de oudste en jongste cohorten.	(representatie) kan onderdeel zijn van de onderbouwing en vormgeving van deze vertaalslag. Dit heeft DNB nadrukkelijker toegelicht in de Q&A. De cohortgrootte is niet per definitie gelijk aan de cohortgrootte die is gebruikt voor een deelnemersuitvraag bij het risicopreferentie-onderzoek. Zo kan het aantal respondenten meespelen bij de cohortgrootte van het risicopreferentie-onderzoek, terwijl dit aantal in beginsel niet relevant is voor de fijnmazigheid van de vormgeving van het beleggingsbeleid waarvoor de vast te stellen risicohouding het uitgangspunt vormt.	
90	HVG	Risicodraagvlak: hoeveel risico kan een deelnemer nemen. Die informatie (bv opgebouwd privevermogen) heeft de pensioenuitvoerder niet, dus hoe moet hier dan invulling aan worden gegeven? En hoe verhoudt zich dit dan tot de evenwichtigheid, want er geldt immers niet voor alle deelnemers hetzelfde	Dit valt onder toezichtmandaat van AFM. De AFM heeft een leidraad geschreven voor risicopreferentie-onderzoeken en besteedt hier aandacht aan in de leidraad.	Nee
91	PF	Twee voorstellen om bij veranderingen in de wet aan te sluiten; 1) objectief veranderen naar zo objectief mogelijk en 2) de criteria controleerbaar, systematisch en reproduceerbaar uitleggen.	DNB heeft in de Q&A 'objectief' naar 'zo objectief mogelijk' veranderend en verder heeft DNB de termen gespecificeerd.	Ja
92	PF	Kan DNB verduidelijken hoe inzichtelijk gemaakt kan worden dat het kunnen nemen van risico's tenminste even zwaar wordt meegewogen als het willen?	De pensioenuitvoerder onderbouwt hoe en in welke mate deze elementen hebben bijgedragen aan de risicohouding, deze onderbouwing hoeft niet kwantitatief te zijn. DNB heeft ter verduidelijking toegevoegd dat deze onderbouwing niet kwantitatief hoeft te zijn	Ja

93	PF	Wij bepleiten te volstaan met de eis tot onderbouwing als een cohort meer dan vijf geboortejaren omvat, conform artikel 14t lid 5 Conceptbesluit Pw.	Een onderbouwing is altijd vereist. DNB heeft de Q&A aangepast.	Ja
Q&A Hoe beoordeelt DNB de toetsing van het strategisch beleggingsbeleid en toedelingsregels aan de risicohouding?				
94	TKP	Stel dat een risicohouding cohort uit meerdere leeftijdsjaren bestaat. Zijn er dan restricties aan de leeftijd (geboortjaar) waarvoor de risicoblootstelling wordt doorgerekend?	De uitvoerder rekent de risicoblootstelling voor alle geboortejaren door. Als de risicohouding bijvoorbeeld voor cohort 40 t/m 44 jaar is vastgesteld, dan laat de pensioenuitvoerder zien dat voor alle geboortejaren 40, 41, ..., 44 de risicoblootstelling passend is bij de risicohouding van dat leeftijdscohort.	Nee
95	WTW	Kan de termijn waarbinnen een pensioenuitvoerder concrete stappen moet ondernemen om te voldoen aan de norm van de risicohouding, worden geconcretiseerd?	DNB zal ter zake op termijn een nieuwe Q&A uitbrengen over de situatie van 'overschrijding' en de termijn waarbinnen een pensioenuitvoerder concrete stappen moet hebben ondernomen om te voldoen aan de norm van de risicohouding	Nee
96	WTW	Kan er van uitgegaan worden dat slapers elders hun pensioenopbouw hebben voortgezet en zo ja wat is in dat geval de toegevoegde waarde van een toets voor zowel slapers als actieven?	De risicohouding wordt per leeftijdscohort bepaald. Een pensioenuitvoerder kan er voor kiezen om de risicohouding apart vast te stellen voor actieven en slapers als daar redenen voor zijn.	Nee
97	PF	Bij toetsing van de risicohouding wordt de URM-projectiemethode gehanteerd. De horizon voor de analyses is bij de URM korter (voor jongeren tot pensioenleeftijd) dan bij de risicohouding (ook voor jongeren tot levenseinde). Kan DNB de overeenkomsten en de verschillen tussen beide analyses expliciteren?	Voor de jaarlijkse toetsing dient op grond van artikel 14d Besluit uitvoering Pw en Wvb een scenario-analyse gehanteerd te worden. Dus een scenario-analyse waarbij gebruik wordt gemaakt van de uniforme set met economische scenario's (artikel 23b Besluit FTK). De toetsing van de risicohouding moet dusdanig zijn dat maatstaven getoetst kunnen worden, dan is bij de risicomastaf in de opbouwfase en bij lange termijn risicomastaf inderdaad sprake van een langere horizon (tot levenseinde), omdat gebruik wordt gemaakt van de gemiddeld gewogen uitkering in de gehele (resterende) uitkeringsfase.	Ja

98	PF	Mag uitgegaan worden van de premisse dat slapers elders pensioen opbouwen en daarmee vergelijkbaar zijn met actieve leeftijdsgenoten.	Zie antwoord bij opmerking 96.	Nee
99	PF	Kan DNB bevestigen en in de Q&A expliciteren dat een fonds procedureel (en niet inhoudelijk) kan vastleggen in de abtn hoe het beleid wordt aangepast bij overschrijding van de risicohouding?	DNB heeft in de Q&A verduidelijkt wat DNB van pensioenfondsen verwacht.	Ja
Factsheet: Maatstaven risicohouding en berekening risicoblootstelling door de pensioenuitvoerder (DNB HEEFT DEZE FACTSHEET LATEN VERVALLEN OMDAT DE UITWERKING VAN DE MAATSTAVEN IS OPGENOMEN IN DE REGELING PW EN WVB)				
100	Ortec	Wat wordt bedoeld met naar overlevingskans gewogen in het kader van de risicomaatstaf in de uitkeringsfase? Klopt het dat alleen gekeken wordt naar de kansverdeling van de uitkeringen na het 1 ^e jaar van de simulatie? Dan worden risico's in de hele uitkeringsfase maar beperkt meegenomen.	DNB heeft deze factsheet laten vervallen omdat de wetgever de uitwerking van de maatstaven heeft opgenomen in de Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling.	N.v.t.
101	Ortec	Is uitgetest hoe gevoelig deze maatstaf is over de tijd? Ofwel als de toets 1 jaar later uitgevoerd wordt in welke mate verandert deze maatstaf dan? Zou dit niet meer een langjarige grootheid moeten zijn? Doet suggestie voor alternatieve maatstaf.	DNB heeft deze factsheet laten vervallen omdat de wetgever de uitwerking van de maatstaven heeft opgenomen in de Regeling Pw en Wvb.	N.v.t.
102	Ortec	Pleit voor maatstaf met kans en mate van nominale zekerheid.	DNB heeft deze factsheet laten vervallen omdat de wetgever de uitwerking van de maatstaven heeft opgenomen in de Regeling Pw en Wvb.	N.v.t.

103	TKP	Wat wordt bedoeld met jaar-op-jaar uitkeringen bij de risicomaatstaf gekoppeld aan 'naar overlevingskans gewogen'? Klopt het dat alleen gekeken wordt naar de kansverdeling van de uitkeringen na het 1e jaar van de simulatie? Zo ja, dan merken wij op dat deze in geval van spreiding van beleggingsresultaten geen enkele informatie geeft over de risico's in de hele uitkeringsfase.	DNB heeft deze factsheet laten vervallen omdat de wetgever de uitwerking van de maatstaven heeft opgenomen in de Regeling Pw en Wvb.	N.v.t.
104	TKP	Kan verduidelijkt worden welke methode gebruikt wordt om percentielen te berekenen bij 2.000 scenario's?	DNB heeft deze factsheet laten vervallen omdat de wetgever de uitwerking van de maatstaven heeft opgenomen in de Regeling Pw en Wvb.	N.v.t.
105	HVG	Welke gewichten dienen in de teller en noemer te worden toegepast bij de langetermijnrisicomaatstaf?	DNB heeft deze factsheet laten vervallen omdat de wetgever de uitwerking van de maatstaven heeft opgenomen in de Regeling Pw en Wvb.	N.v.t.
106	PF	Risicomaatstaf in uitkeringsfase: De afwijking in het eerste jaar onderschat wellicht de volatiliteit gedurende de resterende pensioenperiode, als een mee- of tegenvaller in het eerste jaar wegens spreiding van schokken slechts gedeeltelijk doorwerkt in de uitkering van het tweede jaar. PF doet een suggestie voor alternatieve risicomaatstaf.	DNB heeft deze factsheet laten vervallen omdat de wetgever de uitwerking van de maatstaven heeft opgenomen in de Regeling Pw en Wvb.	N.v.t.

107	PF	De PF pleit voor een andere invulling van de lange termijn risicomaatstaf omdat de maatstaf niet/weinig gevoelig is voor de mate waarin risico naar de toekomst wordt verplaatst.	DNB heeft deze factsheet laten vervallen omdat de wetgever de uitwerking van de maatstaven heeft opgenomen in de Regeling Pw en Wvb.	N.v.t.
Q&A Wat is een 'hypothetisch geheel risicomijdend beleggingsbeleid' zoals bedoeld bij de verwachtingsmaatstaf van de risicohouding?				
108	TKP	De doorrekening van dit geheel risicovrije beleggingsbeleid is ALM-technisch redelijk moeizaam. Voorstel om een simpelere manier voor om de verwachtingsmaatstaf (met geheel risicomijdend beleggingsbeleid) uit te rekenen.	De voorgeschreven methodiek is in de regelgeving vastgelegd. De voorgeschreven hypothetische doorrekening is overigens vergelijkbaar met de voorgestelde nominale simplificatie. Bij een aantal onderdelen van de doorrekening wordt de nominale rente door de reële rente vervangen.	Nee
109	TKP	Verduidelijken dat het om reële risicovrije nulcouponobligatie met dezelfde looptijd t gaat.	DNB heeft dit in de Q&A opgenomen.	Ja
110	HVG	Verduidelijken dat het om een hypothetische belegging in een hypothetisch reële bond gaat.	Het gaat inderdaad om een hypothetisch risicomijdend beleggingsbeleid. De reële bondprijzen kunnen worden bepaald uit de scenariosets. Een pensioenuitvoerder hoeft de belegging niet daadwerkelijk te doen.	Nee
111	PF	Bevatten de nieuwe scenariosets zowel nominale als reële rentecurves voor het bepalen van het mediane pensioen horend bij een hypothetisch geheel risicomijdend beleggingsbeleid met reële Obligaties? Kan DNB verduidelijken hoe de reële rentecurve kan worden gemaakt	Dit is opgenomen in de gepubliceerde concept scenariosets.	Nee
112	PF	De toelichting bij het hypothetisch geheel risicomijdende beleggingsbeleid	De verwachtingsmaatstaf is een maatstaf waarin de doelstelling tot uitdrukking komt, dat wil zeggen het minimale reële	Ja

		suggereert dat het renterisico en het inflatierisico hier volledig zijn afgedekt en er geen beleggingsrisico via zakelijke waarden wordt gelopen. Kan DNB verduidelijken wat deze maatstaf beoogt weer te geven? Verschilt de verwachtingsmaatstaf tussen kwartalen en of het klopt dat deze maatstaf in een positieve waarde resulteert?	overrendement dat deelnemers willen halen ten opzichte van een (hypothetisch) reëel risicovrije beleggingsbeleid in het mediane scenario. Deze maatstaf is gericht op toekomstige rendementen. DNB heeft dit verduidelijkt in de Q&A. De verwachtingsmaatstaf leidt inderdaad in de regel tot een positieve waarde. Scenariosets kunnen per kwartaal verschillen door verschillende marktomstandigheden. Het gemiddelde lange termijn meetkundig aandelenrendement in de scenarioset is voor een langere tijd via de Commissie Parameters vastgelegd, en zal dus niet verschillen tussen scenariosets.	
Q&A Wat zijn de 'mechanismen die risico naar de toekomst verplaatsen' zoals bedoeld bij de lange termijn risicomatstaf in de uitkeringsfase van de risicohouding?				
113	Ortec	Hoort de inzet van een solidariteits- of risicodelingsreserve ook bij mechanismen die risico naar de toekomst verplaatsen? Zo ja, kan DNB dit bevestigen? De lange termijn maatstaf is hoe dan ook relevant, los van mechanismen die risico naar de toekomst verplaatsen. Kan DNB bevestigen dat het altijd zinvol is om naar deze maatstaf te kijken? En wellicht zelfs op dezelfde manier vast te leggen als de andere verplichte maatstaven	De inzet van een solidariteits- of risicodelingsreserve hoort niet bij mechanismen die risico naar de toekomst verplaatsen. Het is inderdaad zinvol om risico's over de gehele tijdsdimensie te bekijken (zowel korte als lange termijn). Wanneer welke maatstaf wettelijk gebruikt moet worden is in de regelgeving vastgelegd.	Nee
114	PF	Lange termijn maatstaf is hoe dan ook relevant, los van mechanismen die risico naar de toekomst verplaatsen.	Zie antwoord bij vraag 113.	Nee

5. BELEIDSUITINGEN CONTRACT				
Factsheet: solidariteitsreserve en risicodelingsreserve				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
115	Ortec	Beschreven is dat in geval van een FPR met beleggingsvrijheid geldt dat het niet is toegestaan mee- of tegenvallers ontstaan als gevolg van het beleggingsrisico te compenseren door inzet van de risicodelingsreserve. De vraag hierbij is hoe hiernaar moet worden gekeken in regelingen met beleggingsvrijheid in de opbouwfase en zonder beleggingsvrijheid in de uitkeringsfase. Is het in dit geval toegestaan de RR wel in te zetten voor de deling van mee-en tegenvallers in alleen de uitkeringsfase?	Uw vraag is aan de orde gekomen tijdens de behandeling in de behandeling in de Eerste Kamer. Voor de uitkeringsfase geldt dat er geen sprake kan zijn van beleggingsvrijheid (zie ook artikel 52 Pensioenwet). De risicodelingsreserve kan dan wel benut worden voor financiële mee- of tegenvallers als gevolg van het beleggingsrisico, artikel 10e, lid 4 Pw belemmert dat niet. DNB zal dit verduidelijken in het factsheet.	Ja
116	Ortec	Vraag over bescherming inflatieschokken via de reserves. Vraagsteller legt diverse mogelijkheden voor over de inzet van de solidariteitsreserve voor het gedeeltelijk of geheel beschermen van het reële pensioen in de uitkeringsfase.	DNB verwijst naar de voorgeschreven regels zoals van artikel 1h, lid 6 Besluit uitvoering Pw en Wvb. In algemene zin kan daarover worden opgemerkt dat het risico van een inflatieschok delen via de reserves is toegestaan voor zover er dekking wordt geboden tegen het deel van de inflatie dat vooraf als onverwacht is aangemerkt. Hier zijn specifieke voorwaarden aan verbonden. Belangrijk daarbij is dat de pensioenuitvoerder vooraf en voor langere tijd vastlegt bij welke inflatieniveau sprake is van afdekking van onverwachte inflatie via de reserve. De pensioenuitvoerder moet dit inflatieniveau conform de regelgeving op basis van objectief te verifiëren informatie onderbouwen. DNB heeft dit in het factsheet beschreven.	Nee

117	TKP	Vraag over een variant waarbij de uitkeringen vanuit de solidariteitsreserve worden aangevuld tot de hoogst genoten uitkering tot dat moment. Dit wordt in berekeningen gefinancierd vanuit de gehele populatie, dus inclusief actieven en slapers. De (generaties van) actieven en slapers hebben hierbij in directe zin uitsluitend lasten van de reserve, maar hebben op termijn natuurlijk mogelijk ook baten.	Uw vraag heeft geen betrekking op de geconsulteerde beleidsuitingen van DNB. Uw vraag kan mogelijk nog wel leiden tot het opstellen van nieuw beleid.	Nee
118	TKP	Vraag om begrip beleggingsrisico te verduidelijken i.r.t. opheffen leenrestrictie (grens van 150%).	In artikel 1e van het Besluit uitvoering PW en WVB is verduidelijkt wat onder blootstelling aan meer dan 100% beleggingsrisico wordt verstaan, namelijk de effectieve blootstelling aan meer dan 100% zakelijke waardenrisico (als bedoeld in artikel 13, achtste lid). Zakelijke waarden zijn in dit kader alle beleggingen die niet onder kredietrisicovrije vastrentende waarden vallen, waarbij voor vastrentende waarden met kredietrisico een systematiek van mapping toegepast wordt op basis van de tabel, bedoeld in artikel 23a, lid 5.	Nee
119	WTW	Op grond van het zesde lid van artikel 1g van het Besluit uitvoering PW moet, als de reserve wordt gebruikt voor het opvangen van inflatieschokken, van tevoren een inflatieniveau worden vastgelegd waarboven sprake is van afdekking. Mag dat grenspercentage gelijk worden gesteld aan een percentage van een indexcijfer, en kan toekenning uit de reserve tegelijkertijd	Het kunnen delen via de reserves van een inflatieschok is volgens artikel 1h, lid 6 Besluit uitvoering Pw en Wvb alleen toegestaan voor zover er dekking wordt geboden tegen het deel van de inflatie dat vooraf als onverwacht is aangemerkt. Zie verder ook het antwoord bij vraag 116.	Nee

		gerelateerd zijn aan de aanpassing van de uitkering die op basis van overigens toedelingsregels wordt toegekend?		
120	PF	Ontbrekende voetnoot op pagina 2 van factsheet: solidariteitsreserve en risicodelingsreserve. Na "In geval van een flexibele premieovereenkomst met beleggingsvrijheid" staat een cijfer 1. Er is echter geen voetnoot 1.	Het cijfer 1 staat onterecht in de tekst. Er is geen voetnoot beoogd. Het cijfer 1 is verwijderd.	Ja
121	PF	Pagina 2 "In geval van een flexibele premieovereenkomst met beleggingsvrijheid bepaalt artikel 10e, lid 4 Pw dat het niet toegestaan is financiële mee-of tegenvallers die ontstaan als gevolg van het beleggingsrisico te compenseren door inzet van de risicodelingsreserve." ➤ Het is nuttig om te expliciteren dat bij beleggingsvrijheid in de opbouwfase en niet in de uitkeringsfase de risicodelingsreserve ingezet kan worden om verlaging van uitkeringen te voorkomen.	Zie antwoord bij vraag 115.	Ja
122	PF	De reserve kan ingezet worden om reële verlagingen van uitkeringen te voorkomen, voor zover de inflatie van dat jaar niet gecompenseerd wordt door een eventuele inflatieafslag in het projectierendement en de toedeling van (over)rendement	Zie antwoord bij vraag 116.	Nee
123	PF	Kan DNB verduidelijken wat onverwachte inflatie is en welke	Artikel 1h, lid 6 Besluit uitvoering Pw en Wvb bepaalt dat de pensioenuitvoerder van tevoren vastlegt bij welk inflatieniveau	Nee

		keuzes het fonds heeft om deze te definiëren?	sprake is van afdekking van onverwachte inflatie via de solidariteitsreserve of risicodelingsreserve en dit inflatieniveau zelf onderbouwt op basis van objectief te verifiëren informatie.	
Factsheet: Toedelingsregels in de solidaire premieregeling				
124	TKP	<p>1. Kan een deelnemer meer of minder dan 100% van het micro-langlevens beschermingsrendement van zijn leeftijd toebedeeld krijgen, zonder dat sprake is van ex-ante herverdeling?</p> <p>2. Betekent een 'volledige' bescherming dat pensioengerechtigden 100% micro-langlevens beschermingsrendement toebedeeld krijgen, of betekent het ook dat zij niet mogen worden blootgesteld aan het macro-langlevens overrendement?</p>	<p>1. Op grond van artikel 10a, lid 5 Pw zijn de toedelingsregels voor het beleggingsrisico zodanig dat in principe geen ex-ante herverdeling plaatsvindt. Het verbod op ex-ante herverdeling geldt niet voor de toedeelregels voor de ontwikkeling van de levensverwachting en de sterfteresultaten. Dit is aangevuld in de Q&A Wanneer is sprake van ex-ante herverdelingseffecten?</p> <p>2. Gepensioneerden krijgen 100% beschermingsrendement voor het micro-langlevensrisico, maar kunnen wel worden blootgesteld aan micro- (en macro-) langlevens overrendement. Dit is in de factsheet verduidelijkt.</p>	<p>Ja</p> <p>Ja</p>
125	TKP	<p>Onduidelijk is met welk nabestaandenpensioen bij het beschermings- en overrendement m.b.t. macro-langlevensrisico rekening moet worden gehouden. Is dat alleen met het kapitaal gedekte nabestaandenpensioen of ook met dat op risicobasis is verzekerd in de opbouwfase?</p>	<p>Mocht de levensverwachting wijzigen (nieuwe overlevingstafels), dan kunnen de liggende kapitalen – dus ook die voor het kapitaal gedekte nabestaandenpensioen – via beschermings- en overrendement (deels) beschermd worden. Voor het op risicobasis verzekerde nabestaandenpensioen in de opbouwfase – daarvoor ligt er geen kapitaal binnen het fonds dat beschermd hoeft te worden – zal vanwege een wijziging van de levensverwachting de toekomstig te betalen risicopremie voor dat nabestaandenpensioen moeten worden aangepast.</p>	Nee
126	TKP	<p>Jaarlijks mag tot 10% van het jaarlijkse collectieve overrendement aan de solidariteitsreserve worden toegevoegd.</p>	<p>Het overrendement wordt in artikel 1 Pensioenwet gedefinieerd als "het saldo van het totaal behaalde rendement op de beleggingen, de ontwikkeling van de levensverwachting en het sterfteresultaat en het toebedeelde beschermingsrendement op basis van de toedelingsregels". Het overrendement is daarmee op collectief niveau</p>	Nee

		Mag de individuele bijdrage wel meer dan 10% zijn? Is het bijvoorbeeld toegestaan dat gepensioneerden 20% van hun individuele overrendement bijdragen en actieven & slapers 0% (mits deze 20% minder is dan 10% van het totaal collectief overrendement)? Het idee zou zijn de solidariteitsreserve alleen te financieren en te gebruiken voor gepensioneerden.	gedefinieerd. Het vullen van de solidariteitsreserve met premies of overrendement is in artikel 10d Pw gemaximeerd op 10%. Voor overrendement geldt dat de toevoeging niet meer mag bedragen van dan 10% van het positieve collectieve overrendement zoals hiervoor gedefinieerd.	
127	HVG	Verzoek om een tabel of stroomschema op te stellen waardoor inzichtelijk wordt hoe de reserves gevuld kunnen worden.	DNB neemt uw suggestie in overweging. Op dit moment leidt het verzoek niet tot aanpassingen.	Nee
128	WTW	Onduidelijk is hoe het nabestaandenpensioen onderdeel uitmaakt van het sterfteresultaat. Kapitaalgedekt nabestaandenpensioen vloeit niet zonder meer terug naar het collectief.	Het factsheet is op basis van uw vraag verduidelijkt.	Ja
129	WTW	Per saldo wordt hier gevraagd welke andere actuariële grondslagen (denk aan partnerfrequentie, leeftijdsverschil e.d.) onder het sterfteresultaat gerekend mogen worden.	De toedelingsregels zijn in artikel 1 Pensioenwet gedefinieerd zodanig dat ze alleen betrekking hebben op financiële mee- of tegenvallers als gevolg van het collectief gevoerde beleggingsbeleid, de ontwikkeling van de levensverwachting en het sterfteresultaat worden verwerkt. De toedelingsregels hebben dus geen betrekking op de aanpassing van andere actuariële grondslagen zoals gehuwdheid en het veronderstelde leeftijdsverschil tussen partners. Voor wat betreft sterfte geldt dat het arbeidsongeschiktheidspensioen en het ingegane nabestaandenpensioen onverkort mee mag doen met de toedelingsregels.	Nee

130	PF	Verzoek om te verduidelijken dat bij de directe methode een rentevergoeding over het <i>gehele vermogen</i> wordt toegewezen, waarbij het rendement op de return portefeuille wordt <i>gesplitst in een kasrendement en een overrendement</i> .	Het antwoord staat in de Q&A Hoe kan een pensioenuitvoerder de toedelingsregels zo vormgeven dat er op voorhand geen herverdelingseffecten tussen leeftijdsgroepen plaatsvinden in de solidaire premieregeling?	Nee
131	PF	De wet laat ruimte voor een tussenvorm van de directe en indirecte methode voor toedeling van beschermingsrendement. Verzoek aan DNB is om na te gaan of de beschrijving van de directe en de indirecte methode niet strikter is dan de wet?	Uit artikel 10a lid 4 Pw volgt dat er een keuze moet worden gemaakt tussen hetzij de directe variant hetzij de indirecte variant. Hetzelfde volgt uit artikel 1c lid 2 Besluit uitvoering Pw en Wvb waarin ook staat dat sprake is van een bescherming via een indirecte methode (tweede lid, onderdeel a) óf een directe methode (tweede lid, onderdeel b).	Nee
132	PF	Onduidelijk is hoe het resultaat op arbeidsongeschiktheid en op het nabestaandenpensioen bij overlijden voor pensionering kunnen/moeten worden toebedeeld	Zie het antwoord bij vraag 129.	Nee
133	PF	Kan DNB de mate van bescherming van pensioengerechtigden tegen het micro-langlevensrisico verduidelijken?	De volledige bescherming van gepensioneerden tegen micro-langlevensrisico heeft alleen betrekking heeft op de initiële toekenning van beschermingsrendement tegen micro-langleven. Pensioengerechtigden kunnen wel meedelen in het overrendement op micro- of macro-langlevensrisico. Dit zal in het factsheet worden verduidelijkt.	Ja
134	PF	Kan DNB verduidelijken wat "gerichte beschermings- en overrendementen voor macro-langlevensrisico" zijn?	Met 'gericht' beschermings- en overrendement wordt vastgelegd welke leeftijdsgroep in welke mate wordt beschermd voor het macro-langlevensrisico. Dit gebeurt door per leeftijd de mate van	Ja

			beschermingsrendement voor macro-langleven vast te stellen en ook per leeftijd aan te geven wat de toedeelregels van het overrendement zijn. Bij een aanpassing van de sterftekansen van de populatie kan dit leiden tot verschillen in de mate waarin leeftijdsgroepen het resultaat dragen. Dit zal in het factsheet worden verduidelijkt.	
135	PF	Kan DNB verduidelijken wat verstaan wordt onder 'een nieuwe prognose voor de levensverwachting' op pagina 7 van de factsheet: Toedelingsregels in de solidaire premiereregeling?	Het factsheet is verduidelijkt.	Ja
136	PF	Als de bescherming tegen macro-langlevenrisico via de solidariteitsreserve loopt, vindt er ook een toewijzing van beschermingsrendement naar leeftijdsgroepen plaats, maar verloopt de toewijzing van het overrendement via de solidariteitsreserve, voor zover mogelijk. De beschrijving van de toekenning via de reserve is wel heel summier. Het kopje boven de alinea benoemt alleen het beschermingsrendement tegen macro-langlevenrisico, maar de tekst gaat ook over overrendement voor macro-langlevenrisico (pagina 7). Wij bepleiten om deze beschrijving van de toekenning via de solidariteitsreserve aan te passen.	De kop zal is gewijzigd in: Beschermings- en overrendement voor macro-langlevenrisico. Het factsheet is verder verduidelijkt.	Ja
137	PF	Pagina 7 "Ex-ante herverdeling in de solidaire premiereregeling en de flexibele	De tekst is aangepast en de Q&A is verduidelijkt.	Ja

		<p>premieregeling is in niet is toegestaan". De zin klopt taalkundig niet. Bovendien is de formulering te ruim. Het verbod op herverdeling betreft de toekenning van rendement op beleggingen. Herverdeling is wel toegestaan bij biometrisch rendement; door de eis van gelijke behandeling van mannen en vrouwen zelfs onontkoombaar. > Kan DNB de formulering van de ex-ante herverdeling aanpassen?</p>		
<p>Q&A: Wanneer is sprake van ex-ante herverdelingseffecten?</p>				
138	TKP	<p>Is het toegestaan/wenselijk/verplicht om rekening te houden met risicopremies op macro-langlevensrisico?</p>	<p>Er zijn geen liquide instrumenten beschikbaar waarmee de binnen de markt gevraagde compensatie voor het overnemen van het bijbehorende Nederlandse macrolanglevensrisico goed ingeschat kan worden (Commissie parameters 2022). De uniforme scenario's bevatten geen stochastische sterftetekansen en macrolanglevensrisico kan daarmee niet worden bepaald via de scenario's. Het is daarmee ook niet mogelijk om eventuele op/afslagen op rendementen volgend uit macrolanglevensrisico te modelleren.</p>	Nee
139	PF	<p>Hoe is het "marktconsistente rendement dat de deelnemer had gekregen voor hetzelfde risico" (pagina 8) precies gedefinieerd voor de verschillende vormen van risico? > Kan DNB verduidelijken dat het bij het marktconsistente rendement alleen gaat om financiële risico's en niet om biometrische risico's?</p>	<p>Het klopt dat met de term marktconsistent wordt verwezen naar alle risico's die met behulp van contracten op de financiële markten aan anderen overgedragen kunnen worden. Deze term slaat per definitie terug op financiële risico's. Dat is verduidelijkt.</p>	Ja

140	PF	Niet alleen bij de solidaire premieregeling, maar ook bij de flexibele premieregeling geldt een uitzondering dat herverdeling is toegestaan met het oog op gelijke aanpassingen van uitkeringen.	De Q&A is op dat onderdeel verduidelijkt.	Ja
Q&A: Hoe kan een pensioenuitvoerder vormgeven aan de toedelingsregels zodat er op voorhand geen herverdelingseffecten tussen leeftijdsgroepen plaatsvinden in de solidaire premieregeling				
141	PF	Explicitatie van de term vastrentende waarde voor de directe en indirecte methode van het beschermingsrendement.	De Q&A is verduidelijkt.	Ja
142	PF	Kan DNB in de Q&A bevestigen dat multiplicatieve toepassing van beschermings- en overrendement zonder nadere onderbouwing is toegestaan?	De Q&A geeft een invulling van toedeling van rendement zonder herverdeling. Als pensioenuitvoerders een andere invulling wenselijk vinden, zullen pensioenuitvoerders moeten kunnen onderbouwen of die invulling past binnen de wet- en regelgeving. Dit staat in de Q&A beschreven.	Nee
Q&A: hoe zorgt een pensioenuitvoerder voor een beheerste inrichting van de bescherming tegen renterisico in de solidaire premieregeling?				
143	Ortec	Wordt er met afwijking tussen gerealiseerd en beoogd overrendement bedoeld de standaard deviatie (i.e. tracking error)?	Zie antwoord bij vraag 144.	Nee
144	PF	Kan DNB verduidelijken dat beoogd is om per leeftijdscohort de standaarddeviatie van het verschil tussen beoogde en gesimuleerde overrendement per scenario in beeld te brengen	DNB heeft in de Q&A verduidelijkt dat het hier gaat om de afwijking tussen de uitkomsten van de simulaties en het beoogde overrendement per leeftijdscohort. In de monitoring en beheersing kan gebruik gemaakt worden van additionele begrenzingsvoor implementatie- en uitvoeringsdoeleinden (niet uitputtend: allocatie normen en	Ja Nee

		(ofwel de tracking error)?	bandbreedtes, benchmarks, TE-restricties, duration richtlijnen per looptijdbucket en maximale exposures naar spreadproducten). De Q&A laat ruimte voor deze door u gestelde invulling.	
145	PF	Activa zoals credits en hypotheke zijn deels gericht op bescherming tegen renterisico en deels op het behalen van rendement. Verzoek om dit te expliciteren in de Q&A.	Het is een aan een pensioenfonds om vast te leggen in welke mate beleggingen zijn gericht op het behalen van rendement. Dit staat in de Q&A.	Nee
146	PF	Kan DNB in de Q&A ook de optie benoemen dat een fonds kan onderbouwen waarom overschrijding van de grenzen niet tot beleidsaanpassing hoeft te leiden?	Het wettelijk kader schrijft voor dat de uitvoerder maatregelen neemt indien de eigen begrenzing wordt overschreden (artikel 1c Besluit uitvoering PW en Wvb). Een beleidsaanpassing is onderdeel van het palet aan mogelijke maatregelen.	Nee
Q&A: Hoe onderbouwt een pensioenuitvoerder de inrichting van de toedelingsregels in de solidaire premieregeling en de lifecycles in de flexibele premieregeling?				
147	Ortec	Advies: splits het beheersen van de mate van deling van renterisico in een strategisch deel en een implementatiedeel (ALM-doorrekening niet geschikt voor monitoren implementatie).	De Q&A laat deze ruimte en stelt dat begrenzing renterisico onderbouwd moet worden obv ALM, waarbij evt. vereenvoudigingen onderbouwd worden. zie verder het antwoord op vraag 144.	Nee
148	Ortec	Een kwalitatieve i.p.v. kwantitatieve beschrijving van de mogelijke impact van macrolang leven risicodeling moet voldoende zijn, beleidsbepalers moeten al een groot aantal analyses uitvoeren en beoordelen.	Een pensioenuitvoerder heeft de keuze om de analyse te doen op basis van een deterministisch gevoeligheidsscenario – i.p.v. stochastisch. Zo krijgt men enig inzicht in de impact van een schok in levensverwachting en bij welke leeftijdscohorten de schok landt. Een kwalitatieve beschrijving zou deze –betrekkelijk eenvoudig te verkrijgen- informatie mogelijk missen.	Nee
149	SPMS	1. Artikel 3 lid 3 sub f (TZHR reserve) is onduidelijk. Wat moet een pensioenfonds laten zien?	1. DNB verwijst naar de artikelsgewijze toelichting bij de Regeling rekenmethode onderbouwing solidariteitsreserve en risicodelingsreserve.	Nee

		2. Waarom verantwoording van evenwichtigheid van één aspect - delen van macro-langlevensrisico?	2. Het is niet zozeer dat de evenwichtigheid van het delen van macrolanglevensrisico moet worden verantwoord, als wel dat inzichtelijk moet worden gemaakt bij welke cohorten het risico neerslaat. Zie ook de Q&A. Hiermee kan een pensioenuitvoerder onderbouwen wat de effecten voor de verschillende leeftijdscohorten zijn.	
150	SPMS	In de onderbouwing van het strategisch beleggingsbeleid moet een Pensioenfonds de toedeelregels voor macro-langlevensrisico betrekken. Dat is o.i. opvallend omdat het een niet verhandelbaar risico betreft. Daarmee gaat macro-langlevensrisico het beleggingsbeleid te buiten.	De Q&A heeft betrekking op de onderbouwing van de toedelingsregels, daar zijn de toedelingsregels van micro- en macrolanglevensrisico onderdeel van. Van belang is dat de niet-financiële toedeelregels ook worden onderbouwd, maar dit kan worden losgekoppeld van de onderbouwing van het strategisch beleggingsbeleid. Dit is verduidelijkt in de Q&A.	Ja
151	PF	"Daarbij is het van belang dat zowel i) de verwachting als ii) de (risico)spreiding daaromheen inzichtelijk wordt gemaakt." Kan DNB verduidelijken om welke uitkomstmaat het hier gaat (de gemiddelde pensioenuitkering gewogen met overlevingskansen)?	Het fonds heeft hier ruimte om te kiezen hoe zij hun kwantitatieve onderbouwing uitvoeren en op basis van welke maatstaf. Dat kan middels stochastische en deterministische scenarioanalyses in een ALM-omgeving. Dit is verduidelijkt in de Q&A.	Ja
152	PF	Kan DNB verduidelijken dat de toedelingsregels voor langlevensrisico (niet verhandelbaar) geen onderdeel zijn van het strategisch beleggingsbeleid?	Zie het antwoord op vraag 150.	Ja

153	PF	“De pensioenuitvoerder moet onderbouwen wat de impact kan zijn van het delen van micro en macro langlevens via beschermings- en overrendement constructies.”. De meerwaarde van een kwantitatieve analyse is beperkt, want het langlevensrisico op fondsniveau is aanmerkelijk minder groot dan de financiële risico’s. Er moet al een groot aantal analyses plaatsvinden. > Wij bepleiten om deze kwantitatieve analyse te laten vervallen.	De kwantitatieve analyse vervalt niet, maar een pensioenuitvoerder heeft de keuze om de analyse te doen op basis van een deterministisch gevoeligheidsscenario - i.p.v. stochastisch. Zo krijgt een pensioenuitvoerder enig inzicht in de impact van een schok in levensverwachting en bij welke leeftijdscohorten de schok landt. Een kwalitatieve beschrijving zou deze informatie mogelijk missen.	Nee
Factsheet: aanpassing risicoprofiel van het strategisch beleggingsbeleid gedurende transitie				
154	PF	Wij vragen DNB om te verduidelijken dat de in deze beleidsuiting beschreven mogelijkheid – verhoging risicoprofiel terwijl niet is voldaan aan de vereiste VEV-hoogte - een verruiming is en geen beperking.	Dit staat in het factsheet: “Een verhoging van het risico van de beleggingsmix – terwijl niet is voldaan aan de vereiste VEV-hoogte – of een verlaging...”.	Nee
155	PF	Wij vragen DNB om de mogelijkheid om het beleggingsbeleid later aan te passen mee te nemen in deze factsheet (pagina 17 en 18).	Het factsheet heeft betrekking op aanpassing van het strategisch beleggingsbeleid gedurende de transitie en niet op de fase na invaren.	Nee

6. BELEIDSUITINGEN OPDRACHTAANVAARDING EN GOVERNANCE				
Factsheet: Opdrachtaanvaarding en besluitvorming pensioenfondsen over transitie				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
156	SPMS	Artikel 115 lid 13 PW regelt dat als een bepaald leeftijdscohort is ondervertegenwoordigd bij een verantwoordingsorgaan, pensioenfondsen bij het uitvragen van de risicopreferentie dit leeftijdscohort actief moeten vragen zich aan te melden bij het verantwoordingsorgaan. In de meeste gevallen hebben pensioenfondsen het risicopreferentie-onderzoek reeds uitgevoerd. Hoe moeten pensioenfondsen met deze bepaling omgaan als het risicopreferentie-onderzoek reeds is uitgevoerd?	Artikel 115 lid 13 PW geldt met ingang van de inwerkingtreding van de Wet toekomst Pensioenen en heeft geen werking met terugwerkende kracht. Dit is verduidelijkt in het factsheet.	Ja
157	SPMS	Een pensioenfonds moet de generatie-effecten van de totale transitie in termen van nettoprofijs per leeftijdscohort aan het verantwoordingsorgaan voorleggen.	De wet vereist dat een pensioenfonds de genoemde informatie aan het verantwoordingsorgaan verstrekt.	Nee
158	NOVA	Het evenwichtigheids criterium dat een pensioenfonds moet hanteren in het kader van de beslissing al of niet over te gaan tot invaren, wordt in de WTP anders verwoord dan het reeds bekende 'evenwichtigheids criterium'	Pensioenfondsen zullen aan DNB moeten onderbouwen op welke wijze is voldaan aan de verplichting tot evenwichtige belangenafweging als bedoeld in artikel 105, lid 2 Pw en hoe het pensioenfonds zo goed mogelijk voorkomt dat het invaren voor (een deel van) de deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden en pensioengerechtigden tot onevenwichtig	Ja

		dat is neergelegd in artikel 105 lid 2 Pw. In artikel 150I lid 4 aanhef en onder b WTP is bepaald dat een pensioenfonds een verzoek om invaren van de werkgever alleen afwijst als 'de effecten van de voorgenomen wijzigingen ten aanzien van het pensioen als geheel tot onevenwichtig nadeel zou leiden voor' de (oud-)deelnemers.	nadeel leidt (artikel 150I lid 4 onder b, Pw). Dit is verduidelijkt in de Q&A "Redenen voor DNB om een verbod op invaren op te leggen".	
159	PF	Pagina 2 "Deze transitie-effecten worden in ieder geval berekend met netto profijt berekeningen ...". In de berekening van netto profijt wordt zowel de werkgevers- als de werknemerspremie beschouwd als inleg van de deelnemer. Compensatie voor afschaffing doorsneesystematiek door extra premie-inleg leidt zodoende wel tot een beter pensioenresultaat, maar niet tot een algehele verbetering van het netto profijt. Indien de extra werkgeverspremie niet doorwerkt in lagere lonen, dan geeft het niet toerekenen van extra werkgeverspremie aan de deelnemer een getrouwer beeld van de netto profijt effecten van deelnemers. We bepleiten dat fondsen in voorkomende gevallen de extra	De wijze van berekening van netto-profijt wordt op dit punt voorgeschreven door wet- en regelgeving. DNB is voornemens meerdere beleidsuitingen over netto-profijt berekeningen op te stellen waar de aannames en uitgangspunten van netto-profijt berekeningen aan de orde komen.	Nee

		werkgeverspremie buiten het netto profijt kunnen houden.		
160	PF	<p>Er wordt op pagina 2 en 3 verwezen naar artikel 115 Pw en artikel 110d Wvb waarin via een amendement is opgenomen dat het pensioenfonds bij het uitvragen van de risicohouding deelnemers in ondervertegenwoordigde leeftijdscohorten actief moet vragen zich aan te melden bij het verantwoordingsorgaan. De onderzoeken naar de risicopreferenties zijn met het oog op een tijdige implementatie wellicht al uitgevoerd voordat dit amendement werd ingediend en/of voordat dit wetsvoorstel van kracht wordt. Daarnaast is melding weinig zinvol als er geen openstaande vacatures in het verantwoordingsorgaan zijn.</p> <p>> Kan DNB bevestigen dat in deze situaties pas bij een volgend risicopreferentieonderzoek hieraan invulling hoeft te worden gegeven? Kan DNB daarnaast aangeven wat er van het fonds wordt verwacht als er na invoering van de wet wel vacatures zijn bij het VO?</p>	Zie ook antwoord bij opmerking 156.	Ja

161	PF	Niet helder is wat bij opdrachtaanvaarding en besluitvorming bedoeld wordt met "het besluitvormingsmoment"? Kan DNB toelichten wat bedoeld wordt met "het besluitvormingsmoment"?	De tekst is op dit punt verduidelijkt door te vermelden dat het gaat om afspraken voorafgaand aan het opstellen van transitieplan en implementatieplan.	Ja
162	PF	Pagina 3 "Voor een beheerste en evenwichtige transitie is het belangrijk dat sociale partners en pensioenfondsen voorafgaand aan het besluitvormingsmoment afspraken maken die robuust zijn voor financiële en economische ontwikkelingen in de tussenliggende periode (zogenaamde 'complete' besluitvorming). [...] Deze complete besluitvorming wordt in zowel het transitieplan als het implementatieplan opgenomen." Als er meerdere transitieplannen worden verwacht, moeten al deze afspraken dan in het implementatieplan opgenomen worden? Hoe zou dat volgens DNB passen in de aangereikte Good practice Inhoudsopgave implementatieplan?	DNB overweegt nog beleid op te stellen voor pensioenfondsen die te maken met meerdere CAO-partijen en meerdere werkgevers.	Nee
163	PF	Pagina 3, 5e alinea van boven, laatste zin: "Bij deze beoordeling maakt het pensioenfonds gebruik van het implementatieplan." Het implementatieplan moet het	De passage is verduidelijkt, waarbij zowel naar transitieplan als het implementatieplan zal worden verwezen.	Ja

		transitieplan zijn. Het resultaat van de beoordeling door het fonds wordt vervolgens opgenomen in het implementatieplan.		
164	PF	Standaard inwaarpad. Pagina 3 "Artikel 150I Pw voorziet in twee scenario's om af te wijken van het 'standaard inwaarpad". Hoe ziet DNB een derde scenario dat afwijkt van het standaardpad, waarbij (een deel van) de sociale partners niet of niet tijdig een compleet transitieplan indienen bij het pensioenfonds? Dit is met name relevant voor fondsen waar naar verwachting meerdere transitieplannen in scope zijn, waaronder ook van gesloten regelingen waarbij contact met de werkgever/rechtsopvolger moeilijk is.	Zie antwoord bij opmerking 162.	Nee
165	PF	Medezeggenschap en intern toezicht bij besluitvorming over invaren. De informatievoorziening aan het VO (pagina 4) lijkt gebaseerd op de Conceptbesluit FTK van oktober 2022. Daarin ontbreekt de verplichte berekening van reële pensioenuitkomsten nog. Kan DNB bevestigen dat het fonds deze ook met het VO moet delen?	Dit betreft inderdaad een omissie die is verwerkt. Het factsheet is geactualiseerd aan de hand van het meest recente Besluit.	Ja

166	PF	Pagina 5, tweede zin: "DNB heeft vanaf de melding van voornemen tot invaren bij DNB tot de beoogde invaardatum de bevoegdheid om een verbod op te leggen. DNB heeft de bevoegdheid de beoordelingstermijn gemotiveerd te verlengen met maximaal twee maal drie maanden." Wij vinden een jaar voor de beoordeling heel lang en gegeven het totale transitiepad disproportioneel. Kan DNB bevestigen dat de beoordeling in principe binnen zes maanden wordt afgerond en alleen in uitzonderingsgevallen langer duurt tot maximaal een jaar? Wij pleiten voor een beschrijving van het proces bij DNB, invoering van fatale termijnen en duidelijke criteria voor een beroep door DNB op verlenging.	De voorwaarden voor de beoordelingstermijn van DNB zijn voorgeschreven in wetgeving. DNB komt nog met nadere beleidsuitingen over invaarmeldingen bij DNB. DNB streeft er wel naar om op gemelde collectieve waardeoverdrachten binnen zes maanden na een volledige melding een schriftelijk besluit te nemen om wel of geen verbod op te leggen.	Nee
Factsheet transitieplan Wet toekomst pensioenen				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
167	HVG	In artikel 4, sub e van de concept regeling is aangegeven dat de melding aan de werkgever of de beroepspensioenvereniging plaatsvindt van een negatief advies van (een geleding van) het Vo. De reactie van de werkgever/sociale partners met een	Een eventuele heroverweging van werkgever/sociale partners zou leiden tot aanpassing van het inbaarverzoek aan het fonds. Goedkeuring door het BO/RvT is een wettelijk vereiste voor invaren. Zonder de betreffende goedkeuring is sprake van onvolledige besluitvorming. DNB zal voor een dergelijk verzoek tot invaren dan in beginsel ook een verbod opleggen. Zie ook in meer algemene zin de Q&A "redenen voor DNB om een verbod op te leggen".	Nee

		<p>eventuele heroverweging lijkt niet meegezonden te hoeven worden. Is dat juist of moet die informatie nog worden toegevoegd aan artikel 4?</p> <p>Er wordt niet aangegeven wat er gebeurt als het BO/de RvT geen goedkeuring verleent. Dit lijkt een omissie in het document.</p>		
168	PF	<p>In de beleidsuiting staat dat DNB geen oordeel geeft over de arbeidsrechtelijke afspraken van de werkgever/sociale partners en over het transitieplan. DNB houdt toezicht op besluitvorming en uitvoering door het fonds waarbij het transitieplan voor de uitvoerder een informatiebron is. Vervolgens wordt in een factsheet wel uitgebreid ingegaan op hetgeen in het transitieplan dient te staan (pagina 6-8).</p> <p>> Kan DNB toelichten waarom dat het geval is nu DNB op dat plan en de afspraken daarin geen toezicht dient te houden?</p>	<p>Met het factsheet vat DNB ten behoeve van alle belanghebbenden in de pensioensector wet- en regelgeving samen om daarmee bij te dragen aan heldere en transparante informatie over de transitie. We hebben dat in de inleiding nog verder verduidelijkt.</p>	Ja
169	PF	<p>"Het niveau van de dekkingsgraad vanaf wanneer de financiële positie van een pensioenfonds dusdanig is dat de gemaakte afspraken uit het transitieplan niet meer toereikend zijn, ...". Fondsen moeten al maatregelen</p>	<p>Dit betreft een eis in artikel 44 Besluit uitvoering Pw en Wvb in het kader van complete besluitvorming over de transitie/het invaren.</p>	Nee

		nemen als zij volgens het deterministisch sjabloon niet tijdig de fondsspecifieke invaardekkingsgraad halen. Aanvullende afspraken voor de transitie bij lage dekkingsgraden zijn daarom overbodig. SZW zal dit wellicht verduidelijken in het Besluit. We bepleiten dat DNB geen overbodige aanvullende afspraken vraagt.		
170	PF	<p>“Voor de situaties waarin de afgesproken doelstellingen, voorrangsregels en maatstaven niet zonder meer toereikend zijn, moeten sociale partners en pensioenfondsen een concreet en haalbaar plan maken. Zij leggen dit vast in respectievelijk het implementatieplan en transitieplan om te borgen dat de invoerdatum van 1 januari 2027 gehaald wordt.”</p> <p>> Kan DNB “implementatieplan en transitieplan” in de tekst aanpassen in “transitieplan en implementatieplan”?</p> <p>Op deze manier sluit de tekst sluit aan bij de verantwoordelijkheid van sociale partners respectievelijk pensioenfondsen.</p>	Dit is verduidelijkt. Voorts overweegt DNB een Q&A op te stellen over de complete besluitvorming.	Ja
171	PF	Uit de onderdelen j en k (pagina 8) blijkt dat een initiële vulling van de solidariteitsreserve en het inzetten van fondsvermogen voor compensatie	Zie antwoord bij opmerking 162.	Ja

		alleen mogelijk is op verzoek van sociale partners. Dient in het geval van meerdere sociale partners c.q. meerdere transitieplannen dit verzoek van alle (betreffende) sociale partners te zijn ontvangen, of volstaat bijvoorbeeld een bepaalde representatieve meerderheid als het fonds één gezamenlijke solidariteitsreserve wil inrichten voor alle aansluitingen die kiezen voor SPR? > Kan DNB de regels voor initiële vulling van de reserve als meerdere sociale partners betrokken zijn verduidelijken?		
Factsheet: Compensatie en compensatie-depot				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
172	HVG	Hier wordt gesproken over toekennen van extra pensioenaanspraken aan deelnemers in een compensatieperiode. Het toekennen van extra premie lijkt ons meer recht doen aan de feitelijke compensatie, daar er geen aanspraken meer toegekend kunnen worden	De formulering sluit aan bij de MvT van de Wet toekomst pensioenen.	Nee
173	HVG	Compensatie (en de mate waarin) kan mede afhangen van het besluit tot invaren. Het lijkt ons bijzonder	De vraag lijkt niet gericht op de geconsulteerde guidance van DNB maar op de geldende wet- en regelgeving. DNB ziet de wet- en regelgeving in het kader van complete besluitvorming bij het	Nee

		complex de compensatie evenwichtig in te richten op het moment dat nog niet zeker is welke middelen beschikbaar zijn vanuit het eventuele invaren. Qua tijd lopen deze projecten mogelijk niet synchroon. Hoe wordt hierin voorzien?	transitieplan en implementatieplan (o.a. artikel 44 Besluit uitvoering Pw en Wvb) over de transitie en invaren als relevant voor de gestelde vraag.	
Factsheet: Omrekenmethoden bij invaren				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
174	WTW	Bij de standaardmethode staat toegelicht dat het minimaal vereist eigen vermogen eerst wordt afgezonderd. In de kamerbehandeling is daarnaast aangegeven dat de operationele reserve een op een kan worden overgezet. Afgezien van onvolkomenheden in de terminologie; onduidelijk is (ook in deze factsheet) wat hieronder te verstaan. Wellicht is bedoeld dat de operationele reserve de kostenvoorziening vervangt en van gelijke hoogte wordt. Dat roept de vraag op hoe om te gaan met de financiering van toekomstige uitvoeringskosten, ook en wellicht met name voor de pensioenleeftijd. Daarnaast is er reden, en kan het verstandig zijn, om ook andere	Dit factsheet is verder verduidelijkt aan de hand van de uitwerking van de standaardregel die in de Ministeriële regeling is opgenomen.	Ja

		voorzieningen en reserves te vormen uit fondsvermogen.		
175	WTW	Er wordt gesproken van 'de dekkingsgraad'. Wij geven in overweging nader te specificeren welke dekkingsgraad hier wordt bedoeld, aangezien deze zal afwijken van de dekkingsgraad zoals het fonds die rapporteert.	In het factsheet is verduidelijkt dat het gaat om de dekkingsgraad zoals gedefinieerd in artikel 1 Pensioenwet.	Ja
176	WTW	'Indien de dekkingsgraad bij invaren lager is dan 105%, gelden bij toepassing van de vba-methode ...'. De vervolgens genoemde voorwaarden gelden volgens ons (maar ook volgens de erop volgende subtitel) ook voor de standaardmethode. Hoewel niet incorrect komt het de duidelijkheid hier naar onze mening ten goede als 'bij toepassing van de vba-methode' wordt weggelaten.	Het factsheet is aangepast.	Ja
177	WTW	Op pagina 13, bij de ten minste 95% rekenregel-grens, wordt verwezen naar artikel 150n waar had moeten worden verwezen naar 150o. Waarbij overigens opgemerkt dat de combinatie van die beide artikelen, vanwege de wijzigingen en aangenomen amendementen die erin zijn verwerkt,	Het factsheet is aangepast.	Ja

		een hoofdpijndossier op zichzelf zijn geworden.		
178	PF	"De standaardregel ... leidt de persoonlijke pensioenvermogens hieruit af op basis van ... de spreidingstermijn van maximaal tien jaar." > Kan het fonds hierbij ook een spreidingstermijn kiezen van bijvoorbeeld één, vijf of zeven jaar?	Het factsheet is aangepast.	Ja
179	PF	"Hierbij geldt dat het minimaal vereist eigen vermogen volgens het financieel toetsingskader na transitie, eerst wordt afgezonderd." > Kan DNB expliciteren dat niet alleen het MVEV, maar ook andere voorzieningen zoals de operationele reserve of de voorziening voor bestaande premievrijgestelde deelnemers, eerst wordt afgezonderd?	Het factsheet is aangepast.	Ja
180	PF	Pagina 11 "Indien de dekkinggraad bij invaren lager is dan 105%, kan een pensioenfonds bij beide methodes maximaal 5% van de waarde van de opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenrechten aanwenden voor [..]." Bij een DC-regeling is de dekkinggraad per definitie gelijk aan 100%+MVEV.	Het factsheet is conform de wet- en regelgeving. DNB overweegt om een aparte beleidsuiting te maken over transitie van bestaande DC-regelingen.	Nee

		<p>> Kan DNB bevestigen dat dit kwalificeert als een situatie van 'dekkingsgraad is lager dan 105%' en er bij invaren vanuit een DC-regeling ruimte is om maximaal 5% van het totaal aan individuele kapitalen aan te wenden voor een initiële vulling van de solidariteits- of risicodelingsreserve en/of het compensatiedepot?</p>		
181	PF	<p>"Indien de dekkingsgraad bij invaren hoger is dan 110%, kan het pensioenfonds na toepassing van de standaardregel (na de bovengenoemde vulling van een solidariteitsreserve, een risicodelingsreserve en/of een compensatiedepot) afwijken van de uitkomsten van de standaardregel mits de waarde van de pensioenaanspraak of het pensioenrecht van iedere deelnemer, gewezen deelnemer, andere aanspraakgerechtigde of pensioengerechtigde tenminste 95% bedraagt van de uitkomst van de standaardregel."</p> <p>> Kan DNB de regels voor toedeling van het fondsvermogen bij dekkingsgraden boven 110% verduidelijken?</p>	Het factsheet is verduidelijkt.	Ja

182	PF	<p>“Indien de dekkingsgraad bij invaren ligt tussen 105% en 110% mag 5% van het vermogen verschoven worden, mits deze verschuiving bijdraagt aan de evenwichtigheid van de transitie.” Bij dekkingsgraden onder 105% is verschuiving van maximaal 5% mogelijk voor toepassing van de standaardmethode, bij dekkingsgraden boven 110% is verschuiving van maximaal 5% van het vermogen mogelijk na toepassing van de standaardregel. > Kan DNB bevestigen dat de verschuiving van vermogen bij dekkingsgraden tussen 105% en 110% plaatsvindt na toepassing van de standaardregel? > Kan DNB toelichten of de grenzen van 105% en 110% gelden voor of na een eventuele vulling van de solidariteitsreserve en/of het compensatiedepot?</p>	Het Factsheet is verduidelijkt	Ja
183	PF	<p>Wat is de samenhang tussen artikel 150n vijfde en zesde lid Pw? Werkt de 95% voorwaarde in het zesde lid door naar het vijfde lid? > Kan DNB de samenhang tussen artikel 150n vijfde en zesde lid Pw verduidelijken?</p>	Dit is in guidance nader verduidelijkt.	Ja

Factsheet: Berekening transitie-effecten en toepassing vba-rekenmethodiek				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
184	Ortec	<p>Het maakt veel uit welke aannames er voor genoemde analyse worden gehanteerd. Denk hierbij aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verhouding opgebouwde aanspraak versus nog op te bouwen aanspraak (met name van belang voor actieven) • Aanname voor actieven m.b.t. het in dienst blijven tot aan de pensioenopbouw • Aanname of toetredende actieven in bestaande leeftijdcohorten wel of niet meegenomen worden in de analyses. <p>Vraag: Heeft de wetgever/toezichthouder specifieke eisen ten aanzien van bovengenoemde? Bijvoorbeeld ten behoeve van transparantie en vergelijkbaarheid?</p>	DNB gaat beleidsuitingen opstellen over netto-profijt en VB-ALM berekeningen.	Nee
185	Ortec	<p>Wij denken dat ten behoeve van transparantie een doorrekening op specifieke maatmensen met vooraf gestelde aannames ten aanzien van de voortzetting van actieve dienst betere inzichten geeft welke aansluiten bij de impact van de transitie. Daarnaast hebben wij vanuit onze praktijk ervaren dat er zeer grote verschillen in</p>	DNB gaat beleidsuitingen opstellen over netto-profijt en VB-ALM berekeningen.	Nee

		<p>uitkomsten en conclusies kunnen zitten tussen een netto profijtberekening voor een maatmens versus een analyse op generatieniveau (beide vanuit een gelijk geboortjaar). Dit verschil komt voort uit de toekomstige toe- en uittredingen, en uit het wel of niet meewegen van slapers in een cohort. Wij stellen voor om de analyses uit te voeren op specifieke maatmensen. Hierbij zullen maatmensen met verschillende pensioenstatussen en geboortejaren worden bekeken.</p>		
186	Ortec	<p>Vraag: hoe moet de marktwaarde van de toekomstige premie-inleg worden vastgesteld in geval van premiebij- en terugstortingen vanuit en naar de werkgever? Stel dat de premiebij- en terugstortingen worden meegenomen in de netto contante waarde (NCW) van de premies en deze dus (in geval van bijstortingen) verlagend werken op het netto profijt. Dan rijzen er twee vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoe wordt de NCW van de premies bepaald per cohort? Als reguliere premieopslag, zodat deze volledig terecht komt bij de actieve deelnemers? Of voor alle deelnemers, en hoe delen we deze dan toe? Op basis van VPV? 	DNB gaat beleidsuitingen opstellen over netto-profijt en VB-ALM berekeningen.	Nee

		- Als we ons eerst richten op de bijstortingen, geldt dat deze een waarde vertegenwoordigen voor de deelnemers, ten koste van de werkgever. Wanneer we deze waarde in de netto profijt berekening meenemen, ontstaat een lagere netto profijt waarde dan in de situatie dat de werkgever deze waarde ineens afkoopt (wat een verhoging van de dekkingsgraad tot gevolg heeft en waarbij de waarde van de bijstortingen niet meer meegaan in de NCW van de premies). Dit sluit niet aan bij de intuïtie.		
187	Ortec	Vraag: hoe lang wordt de horizon van de nieuwe uniforme scenario-sets? De op dit moment gepubliceerde Q-set kent een horizon van 60 jaar => voor jonge deelnemers (van zeg 25 jaar) betekent dit dat alleen de uitkeringen tot en met leeftijd 85 gewaardeerd kunnen worden: is de DNB van plan om langere sets te publiceren? Of moet in de waardering afgedwongen worden dat de laatste "uitkering" gelijk is aan of het totale pensioenvermogen op eindleeftijd simulatie, of voor DB regelingen: uitkering * tarieffactor?	De P- en Q-sets zijn door DNB gepubliceerd met een horizon van 100 jaar.	Nee

188	PF	<p>Het maakt veel uit welke aannames worden gehanteerd voor de verandering in netto profijt (pagina 14 onderaan). Denk hierbij aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> o verhouding opgebouwde aanspraak versus nog op te bouwen aanspraak (met name van belang voor actieven); o aannames voor actieven m.b.t. het in dienst blijven tot aan de pensioenopbouw; o aannames of toetredende actieven in bestaande leeftijdscohorten wel of niet meegenomen worden in de analyses. <p>De verandering in netto profijt voor een maatmens en op generatieniveau (beide vanuit een gelijk geboortjaar) kan sterk verschillen. Dit verschil komt voort uit de toekomstige toe- en uittredingen en uit het wel of niet meewegen van slapers in een cohort. Wij denken dat voor de transparantie een doorrekening op specifieke maatmensen met vooraf gestelde aannames ten aanzien van de voortzetting van actief dienstverband meer inzicht geeft van de effecten van de transitie. Wij stellen voor om de analyses uit te voeren op specifieke maatmensen. Hierbij zullen maatmensen met verschillende pensioenstatussen (actief, slaper, gepensioneerde) en geboortejaren</p>	<p>DNB gaat beleidsuitingen opstellen over netto-profijs en VB-ALM berekeningen.</p>	Nee
-----	----	--	--	-----

		worden bekeken. > Kan DNB toelichten of, en zo ja, welke specifieke eisen gelden ten aanzien van bovengenoemde, bijvoorbeeld ten behoeve van transparantie en vergelijkbaarheid?		
189	PF	Kan DNB toelichten hoe de marktwaarde van de toekomstige premie-inleg moet worden vastgesteld in geval van bijstortingen vanuit en terugstortingen naar de werkgever?	DNB gaat beleidsuitingen opstellen over netto-profijt en VB-ALM berekeningen.	Nee
190	PF	Voor de transitie moeten netto profijt effecten worden berekend per leeftijdscohort en per deelnemersgroep (pagina 15). > Kan DNB verduidelijken of deze transitie-effecten voor meerdere scenario's, startdekkingsgraden en eventueel beleidskeuzes (premieniveau) moeten worden bepaald? Zo ja, dan leidt dit tot een overdaad aan berekeningen.	DNB overweegt dit nader te verduidelijken in een Q&A over complete besluitvorming.	Nee
Q&A Redenen voor DNB om een verbod op invaren op te leggen				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
191	SPMS	1.1 Een volle toets van art. 105 lid 2 Pw Wij bemerken dat DNB aanstuurt op	De Q&A is opgesteld in lijn met de wettelijke toets van artikel 150m Pw en artikel 46b Besluit uitvoering Pw en Wvb. Een onderdeel van de aspecten waar DNB op toetst, zoals opgenomen in artikel 46b	Ja

		<p>een inhoudelijke toets van de evenwichtige belangenafweging. Dat achten wij onwenselijk. De norm uit art. 105 lid 2 Pw richt zich primair tot de (mede)beleidsbepalers van een pensioenfonds. Daarbij past niet dat DNB op de stoel van het pensioenfonds gaat zitten door de evenwichtige belangenafweging vol te toetsen. Voor zover niet reeds uit bestendige rechtspraak volgt, heeft de wetgever in de memorie van toelichting bij de WTP verduidelijkt dat DNB een marginale toets toekomt. Zou DNB opteren voor een volle toets, dan treedt hij daarmee buiten de bevoegdheid die de wetgever hem heeft toegekend. Dat kan discussie tussen DNB en pensioenfondsen veroorzaken. Die discussie leidt tot vertraging en mogelijk impasse bij de implementatie van het nieuwe stelsel.</p>	<p>Besluit uitvoering Pw en Wvb, is de evenwichtige belangenafweging door het pensioenfonds.</p> <p>In de Q&A heeft DNB de passage gehanteerd zoals die staat beschreven op bladzijde 127 van de Memorie van Toelichting. DNB heeft in de Q&A nog een korte aanvullende passage toegevoegd, ook afkomstig uit de Memorie van Toelichting. Voorts geldt, zoals in de Q&A ook staat, dat de Q&A niet afwijkt van de huidige praktijk van beoordeling van collectieve waardeoverdrachten door DNB.</p> <p>De toetsing van een open norm als de evenwichtige belangenafweging door DNB is dan een marginale toetsing. DNB betreft de specifieke omstandigheden van het pensioenfonds en weegt deze omstandigheden mee bij de beoordeling of aan de norm is voldaan. Dat is conform de huidige norm van artikel 105 Pw.</p>	
192	SPMS	<p>1.3. Doorlooptijd toezicht DNB heeft in beginsel zes maanden om een voorgenomen WTP-waardeoverdracht te verbieden. Deze termijn kan hij met tweemaal drie maanden verlengen. Het is op basis van de voorliggende concepten niet duidelijk onder welke</p>	<p>. Zie het antwoord bij opmerking 166.</p>	Nee

		<p>omstandigheden DNB tot zo'n verlenging over gaat, of op welke manier DNB zich inspant om een zo kort mogelijke doorlooptijd te realiseren. Hierdoor moet een pensioenfonds – voor een beheerste en integere transitie – ervan uitgaan dat DNB een jaar nodig heeft om de voorgenomen waardeoverdracht te beoordelen. Pensioenfondsen hebben maximaal drie-en-een-half jaar om de transitie vorm te geven: van arbeidsvoorwaardelijke fase tot en met het daadwerkelijke invaren. Graag zien wij in de beleidsuitingen opgenomen welke inspanningsverplichting DNB zichzelf oplegt om de termijn van de beoordeling van de WTP-waardeoverdracht zo kort mogelijk te houden. Wij zouden daarbij concreet willen hebben op welke gronden DNB kan overgaan tot verlenging van de beoordelingstermijn. Dit om willekeur te voorkomen bij de inzet van de bevoegdheid om de beoordelingstermijn te verlengen.</p>		
193	NOVA	<p>Het, wat wij maar zullen aanduiden als, evenwichtigheids criterium dat een pensioenfonds moet hanteren in het kader van de beslissing al of niet</p>	<p>Pensioenfondsen die overgaan tot de collectieve waardeoverdracht hebben zelf geen aanleiding gezien om op grond van artikel 150I, vierde lid Pw een besluit te nemen om het verzoek tot collectieve waardeoverdracht te weigeren. Een fonds zal dit besluit moeten</p>	Ja

	<p>over te gaan tot invaren, wordt in de WTP anders verwoord dan het reeds bekende 'evenwichtigheids criterium' dat is neergelegd in artikel 105 lid 2 Pw. In artikel 150I lid 4 aanhef en onder b WTP is bepaald dat een pensioenfonds een verzoek om invaren van de werkgever alleen afwijst als 'de effecten van de voorgenomen wijzigingen ten aanzien van het pensioen als geheel tot onevenwichtig nadeel zou leiden voor' de (oud-)deelnemers.</p> <p>In de concept beleidsuitingen lijkt DNB te zeggen dat bij invaren getoetst moet worden aan de in artikel 105 lid 2 Pw neergelegde norm (Zie pagina 17 onder het kopje 'Evenwichtige belangenafweging' van het 'Concept beleidsuitingen DNB thema invaren en opdrachtaanvaarding'). Wij menen dat in de tekst onvoldoende tot uitdrukking komt of er in de visie van DNB licht zit tussen de twee criteria, en zo ja, aan welk criterium DNB nu gaat toetsen.</p> <p>Ook is wat ons betreft nog onvoldoende duidelijk hoe deze evenwichtigheids criteria zich tot</p>	<p>motiveren. Dat laat onverlet dat een pensioenfonds aan de fondsorganen en aan DNB moet ook moet kunnen onderbouwen dat voldaan is aan de vereisten van artikel 46b Besluit uitvoering Pw en Wvb, waarin de toetscriteria voor DNB zijn opgenomen.</p> <p>De Q&A is verduidelijkt.</p>	
--	---	--	--

		<p>elkaar verhouden. Zie in dit verband ook antwoord 77, TK 36067, nr. 89 (blok Transitie). In dat antwoord wordt wel ingegaan op de reden dat het door de werkgever toe te passen criterium anders is dan het door het pensioenfonds toe te passen criterium. Op het hierboven aan de orde gestelde punt wordt echter geen aandacht besteed.</p> <p>Ook kunnen wij ons voorstellen dat DNB deze toets nog meer concretiseert. Wij adviseren DNB een en ander in de beleidsuitingen vast te leggen.</p>		
194	NOVA	<p>In het wetsvoorstel is ervoor gekozen dat uitsluitend een pensioenfonds een bestuursrechtelijke procedure kan voeren tegen een besluit van DNB omtrent invaren (zie TK 36067, nr. 8, p. 7). (Oud-)deelnemers kunnen wat de wetgever betreft geen bestuursrechtelijke rechtsgang instellen tegen zo'n DNB-besluit. Aldus is wat de wetgever betreft in feite slechts een door DNB gegeven verbod op invaren vatbaar voor een bestuursrechtelijke procedure. Wij geven DNB met het oog hierop in overweging in de beleidsuitingen vast</p>	<p>DNB neemt op meldingen van voorgenomen waardeoverdrachten in de zin van artikel 150m, tweede lid Pw, een besluit en dat besluit wordt schriftelijk aan de aanvrager (pensioenfonds) toegestuurd. Dit is conform de huidige praktijk bij collectieve waardeoverdrachten in de zin van artikel 83 en 84 Pw. Dit is in dit de Q&A verduidelijkt.</p>	ja

		te leggen dat als zij geen verbod oplegt, zij het overdragende pensioenfonds dit voor de beoogde overdrachtsdatum gemotiveerd mededeelt.		
195	Anoniem	Is een operationele risico reserve ook een maatregel in het kader van het beheersen van de risico's?	Een operationele reserve is een in de Memorie van Toelichting benoemde balanstechische post voor bepaalde toekomstige kosten.	Nee
196	HVG	Voor het besluit tot invaren geldt een dubbele evenwichtigheidstoets (artikel 105, lid 2 Pw en artikel 150I, lid 4 Pw). Wat zijn de maatstaven die gehanteerd worden per toets? En hoe verhouden deze zich tot elkaar? Wat is minimaal nodig om de evenwichtigheid aan te tonen.	Zie antwoord bij opmerking 193.	Ja
197	PF	Pagina 16,17 "Dat kan het geval zijn als in de verstrekte informatie de kwantitatieve effecten van de collectieve waardeoverdracht niet of naar oordeel van DNB niet goed in beeld zijn gebracht". ➤ Kan DNB bevestigen dat de verstrekte informatie wordt getoetst aan de wettelijke eisen en dat DNB hier geen discretionaire bevoegdheid heeft?	DNB toetst of de informatie voldoet aan de wettelijk gestelde eisen en of het fondsorgaan met de verstrekte informatie inzicht wordt gegeven in de gevolgen van het voorgelegde besluit voor (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. De te verstrekken informatie volgt uit artikel 46b Besluit uitvoering Pw en Wvb. Ook bepaalt artikel 150m Pw dat artikel 115a lid 5 en 6 Pw van toepassing zijn.	Nee
198	PF	Pagina 18 "Als van de uitkomst van een belangenafweging gesteld kan	Zie antwoord bij opmerking 191.	Nee

		<p>worden dat (een deel van) de deelnemers, gewezen deelnemers en andere aanspraakgerechtigden of pensioengerechtigden zich niet op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen, terwijl voldaan is aan alle hiervoor genoemde eisen, kan dit voor DNB alsnog aanleiding zijn om een verbod op te leggen.” We vinden dit veel te ruim en niet wenselijk. De norm is weinig concreet en de terminologie is anders dan in de wet, waardoor de inhoudelijke beoordeling onnodig subjectief wordt. Bovendien sluit dit niet aan bij het voornemen van DNB om procesmatig en marginaal te toetsen.</p> <p>➤ Kan DNB de norm voor het opleggen van een verbod verduidelijken en in lijn brengen met de wet en het voornemen om marginaal te toetsen?</p>		
199	PF	<p>Heroverweging door sociale partners wordt gevraagd bij negatief advies van een geleding binnen het Verantwoordingsorgaan.</p> <p>➤ Ligt vast wat een geleding binnen het Verantwoordingsorgaan is?</p> <p>➤ Kan DNB bevestigen dat er drie</p>	<p>De Pensioenwet gaat uit van vertegenwoordiging in het verantwoordingsorgaan van deelnemers en pensioengerechtigden (artikel 115 Pw). Vertegenwoordigers van gewezen deelnemers (115, lid 4) en/of de werkgever (115, lid 2 Pw) kunnen ook zitting hebben in het verantwoordingsorgaan. De Pensioenwet definieert het begrip geleding niet direct, maar uit de context van artikel 115 Pw interpreteert DNB dat het gaat om deelnemers, de</p>	Ja

		geledingen (werknemers, werkgevers, gepensioneerden) zijn?	pensioengerechtigden en gewezen deelnemers. Dit is in het factsheet opdrachtaanvaarding toegevoegd.	
200	PF	<p>Het minimaal vereist eigen vermogen volgens het financieel toetsingskader na transitie wordt eerst afgezonderd. Op verzoek van de werkgever kunnen ook de overige collectieve vermogens (solidariteitsreserve en eventueel compensatie-depot) worden afgezonderd.</p> <p>➤ Kan DNB toelichten dat dit ook geldt voor een eventueel noodzakelijke aanvulling van de operationele reserve?</p>	Deze vraag richt zich niet op een specifieke beleidsuiting. DNB overweegt of het in de concept beleidsuitingen nog meer toelichting zal geven op de operationele reserve.	Nee

7. BELEIDSUITINGEN IMPLEMENTATIEPLAN				
Factsheet Aard en indiening implementatieplan				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
201	SPMS	DNB lijkt in zijn beleidsuiting enkel acht te slaan op de risico's bij invaren, maar heeft weinig aandacht voor risico's als niet zou worden ingevaren. Door deze eenzijdige risico-inschatting ontstaat een onvolledig beeld en kan de proportionaliteit van eventuele maatregelen ten aanzien van deze risico's niet worden getoetst.	In het factsheet Aard en inhoud implementatieplan zijn de situaties van invaren als niet-invaren beschreven. De Good Practice inhoudsopgave implementatieplan en de Q&A's over datakwaliteit gaan wel enkel in op de situatie dat een pensioenfonds gaat invaren.	Nee
202	KPS	Aandachtspunt: Het is opmerkelijk dat een pensioenfonds wordt verplicht om het implementatieplan 6 maanden voor de CWO in te dienen, maar dat DNB naast een behandeltermijn van 6 maanden ook nog 2 maal 3 maanden kan verlengen. Dit zou ertoe kunnen leiden dat een fonds om er zeker van te zijn dat de CWO kan plaatsvinden 1 jaar van tevoren haar implementatieplan in moet leveren. Dit punt is met name relevant omdat veel fondsen mikken op een overstap per 1 januari. Aanbevelingen: geef vanuit DNB duidelijkheid wanneer de toezichthouder aan 6 maanden voldoende heeft bij de CWO en in welke situaties (en concreet	De formele indieningstermijn van het implementatieplan en ook het melden van het voornemen tot waardeoverdracht volgt uit de wetgeving. Zie ook het antwoord op opmerking 166. DNB streeft er wel naar om op gemelde collectieve waardeoverdrachten binnen zes maanden na een volledige melding een schriftelijk besluit te nemen om wel of geen verbod op te leggen.	Nee

		beschreven) het 9 maanden dan wel 12 maanden zal duren.		
203	HVG	Opgenomen is dat alle pensioenuitvoerders die op 31 december 2022 pensioenregelingen uitvoeren die worden aangepast naar wet- en regelgeving van het nieuwe pensioenstelsel, een implementatieplan moeten opstellen. Klopt deze peildatum nog wel? Of moet dit 30 juni 2023 zijn?	Het factsheet is aangepast.	Ja
204	WTW	Bovenaan pagina 6, onderdeel vi, wordt toegelicht dat effecten van toepassing transitie-FTK en van de AMvB voor versoepelde toeslagregels moeten worden toegelicht. Gesproken wordt van toeslagverlening; beter lijkt ons daar te spreken van 'extra toeslagverlening'.	DNB geeft er de voorkeur aan om in de factsheet Inhoud implementatieplan pensioenfondsen de wettelijke opsomming te volgen, alhoewel de wetgever inderdaad beoogt om de effecten van anticiperen op transitie-FTK in kaart te laten brengen. Wel heeft DNB (bij nummer 20 van de opsomming) een zin toegevoegd.	Ja
205	PF	De genoemde datum in "Alle uitvoerders die op 31 december 2022 pensioenregelingen uitvoeren die worden aangepast" (pagina 2) lijkt niet aangepast aan de nieuwe ingangsdatum van de WTP. Verder gelden de beleidsuitingen voor alle uitvoerders die pensioenregelingen uitvoeren die worden aangepast aan de WTP. > Kan de genoemde datum vervallen?	zie antwoord bij opmerking 203.	Ja
206	PF	Omdat pas mag worden ingevaren als DNB geen verbod heeft opgelegd, is een door het pensioenfonds in te dienen implementatieplan een voorlopig of voorgenomen implementatieplan onder voorbehoud van goedkeuring DNB. Pas	Een pensioenfonds dient een definitief implementatieplan in dat wordt vastgesteld als onderdeel van het proces van opdrachtaanvaarding. Dit implementatieplan wordt ook als bijlage gevoegd bij de melding van het voornemen tot waardeoverdracht op basis van de Regeling melden interne collectieve	Nee

		<p>na goedkeuring door DNB kan het fondsbestuur het implementatieplan (en eventueel invaarbepaling) definitief vaststellen. In de beleidsuiting komt het onderscheid tussen een voorlopig en een definitief implementatieplan niet terug (pagina 3).</p> <p>> Kan DNB het onderscheid tussen voorlopig en definitief invaarbepaling in de beleidsuiting opnemen?</p>	<p>waardeoverdracht pensioenfondsen bij transitie. Er is geen sprake van het indienen van een concept of voorlopig implementatieplan.</p>	
207	PF	<p>Pagina 3 "De pensioenuitvoerder dient het implementatieplan in bij DNB binnen twee weken nadat het plan door het bestuur is vastgesteld. (Artikel 150i, lid 5 Pw). De pensioenuitvoerder stelt het implementatieplan dan ook gelijk op de website beschikbaar ...". De term 'gelijk beschikbaar stellen' staat noch in de wet, noch in het Conceptbesluit. Het moet daarom een keuze voor het fonds en geen wettelijke eis of een eis van de toezichthouder zijn. Wij kunnen ons voorstellen dat fondsen ervoor kiezen om een voorgenomen implementatieplan niet te publiceren in afwachting van goedkeuring door de toezichthouders.</p> <p>> Kan DNB bevestigen dat het is toegestaan dat fondsen het implementatieplan pas na goedkeuring op de website plaatsen?</p>	<p>DNB heeft in deze beleidsuiting de uitleg van de Memorie van Toelichting gevolgd. In de memorie van toelichting staat dat: "In het vijfde lid is geregeld dat de pensioenuitvoerder het implementatieplan binnen twee weken na afronding indient bij de toezichthouder en op de website publiceert."</p> <p>DNB interpreteert dit als een norm waarmee de wetgeving voorschrijft dat het implementatieplan binnen twee weken na besluitvorming op de website van het pensioenfonds moet worden gepubliceerd.</p>	Nee
Factsheet inhoud implementatieplan pensioenfondsen				

208	VCP	<p>Het is vreemd dat een pensioenfonds wordt verplicht om het implementatieplan 6 maanden voor de CWO in te dienen, maar dat DNB naast een behandeltermijn van 6 maanden ook nog tweemaal met 3 maanden kan verlengen.</p> <p>Dit zou er toe kunnen leiden dat een fonds, om zeker te zijn dat de CWO kan plaatsvinden, één jaar van tevoren haar implementatieplan moet inleveren. Die termijn loopt niet samen met een eventuele inwerkingstredingsdatum van de WTP per 1 juli 2023.</p> <p>Aanbeveling: Behandeltermijn niet tweemaal maar slechts eenmaal met 3 maanden verlengen.</p>	Zie de reactie bij opmerking 202.	Nee
209	SPMS	DNB lijkt meer verantwoordelijkheid te vragen dan nodig in relatie tot de WTP ten aanzien van (onder)uitbesteding.	Zie de reactie bij opmerking 216.	Nee
210	SPMS	- Een pensioenfonds moet een analyse van de kosten van de uitvoering van de pensioenovereenkomst in het implementatieplan opnemen. Omvat dit tevens de kosten van vermogensbeheer?	Ja, Het betreft administratieve uitvoeringskosten, kosten van vermogensbeheer en transactiekosten. Het lijkt logisch om aan te sluiten bij het gebruik van de term uitvoeringskosten die in de Pensioenwet al wordt gehanteerd (de artikelen 45a en 46a Pw). Het wetsvoorstel wijzigt de nu al bestaande verplichting niet op grond waarvan pensioenfondsen over pensioenbeheer-, vermogensbeheer- en transactiekosten rapporteren. Dit is verduidelijkt in het factsheet.	Ja
211	PF	Pagina 5 "6. Een fonds moet kunnen aantonen dat de datakwaliteit voor, tijdens en na de transitie geborgd is. Dit doet zij door het uitvoeren van een	DNB kiest er voor om de wettelijke opsomming te gebruiken waarin beide vereisten zijn opgenomen.	Nee

		risicoanalyse als hiervoor bedoeld in bovenstaande onderdeel 5.c". Punt 6 overlapt met punt 5 ervoor. Punt 6 zou kunnen vervallen of samengevoegd worden met punt 5.		
212	PF	<p>Wat is de beoogde scope van de punten 9 en 10 (pagina 5)? Indien dit alle risico's (en daarmee alle beheersingsmaatregelen) die verband houden met de uitvoering van de pensioenovereenkomst omvat, zal de beschrijving in het implementatieplan uitgebreid zijn. Dit druist in tegen het idee dat het implementatieplan een zelfstandig leesbaar document moet zijn.</p> <p>> Kan DNB de scope van de punten 9 en 10 toelichten?</p>	Het betreft een opsomming van wettelijke verplichtingen in deze factsheet. Het gaat volgens de memorie van toelichting om inzicht in en beoordeling van de risico's (onderdeel c) die verband houden met de uitvoering van de pensioenovereenkomst en de risicobeheersmaatregelen die worden getroffen (onderdeel d), specifiek het geven van inzichten in deze risico's en beheersmaatregelen, niet om een uitputtende, uitvoerige beschrijving. Deze toelichting dient voldoende inzicht te bieden in de risico's en de risicobeheersingsmaatregelen.	Nee
213	PF	<p>"Zowel de effecten van het toepassen van het financieel toetsingskader tijdens de transitie als de effecten van de toeslagverlening tussen 1 juli 2022 en de aanvang van de transitie ..." (pagina 6, punt vi). Deze zin lijkt onvolledig en de strekking is niet geheel duidelijk.</p> <p>> Kan DNB verhelderen welke effecten van het toepassen van het FTK (of is bedoeld: transitie-FTK?) moeten worden beschreven? En effecten waarop, bijvoorbeeld op verwachte pensioenuitkeringen of dekkingsgraad?</p>	Zie antwoord bij opmerking 204.	Nee
214	PF	"Het fonds geeft ook aan op welke wijze de voorbereidingen worden getroffen	De verwijzing van 150n is aangepast naar 150i, lid 3.	Ja

		<p>voor en invulling zal worden gegeven aan de uitvoering van een besluit over de omrekenmethoden en het aanwenden van het vermogen pensioenfondsen (artikel 150n Pw).” (pagina 6, punt ix) De verwijzing naar artikel 150n moet een verwijzing naar artikel 150i, lid 3 zijn.</p> <p>> Kan de verwijzing naar artikel 150n worden gewijzigd in een verwijzing naar artikel 150i, lid 3?</p>		
Good Practice Inhoudsopgave implementatieplan pensioenfondsen				
215	PF	<p>Het implementatieplan moet zonder communicatieplan bij DNB worden ingediend, omdat AFM dit beoordeelt (pagina 6). Daarna staat dat het communicatieplan tegelijkertijd bij AFM moet worden ingediend (pagina 7).</p> <p>> Kan DNB toelichten hoe dit proces in de praktijk wordt vormgegeven en hoe DNB en AFM hun werkzaamheden op elkaar afstemmen, om te voorkomen dat fondsen die willen invaren op één partij moeten wachten?</p>	<p>Het traject van de beoordeling van het implementatieplan door DNB is gescheiden van de beoordeling van het communicatieplan door AFM. Het zijn verschillende beoordelingen door andere instanties. Voor DNB geldt dat fondsen die voornemens zijn in te varen, het implementatieplan, binnen twee weken na besluitvorming daarover, indienen bij DNB. Zie ook de reactie op opmerking 206. Pensioenfondsen die niet invaren zullen het implementatieplan ook bij DNB indienen. De AFM heeft op de AFM website aangegeven hoe het vanaf 1 juli 2023 gaat starten met het beoordelen van communicatieplannen.</p>	Nee
216	PF	<p>Het opvragen van alle uitbestedingen en onderuitbestedingsrelaties, de uitbestedingsrisico's en de beheersingsmaatregelen en de afspraken tussen uitbestedingsrelaties onderling (pagina 8) volgt niet uit de WTP.</p> <p>> Kan DNB toelichten waarom dit</p>	<p>Dit is(deels) aangepast. Het betreft een overzicht van alle kritieke uitbestedingen betrokken bij de transitie.</p>	Ja

		onderdeel is van de good practice of dit schrappen?		
217	PF	Pagina 9 "Het implementatieplan beschrijft het waarom en het hoe van het invaren op hoofdlijnen." Dit suggereert dat fondsen ook moeten uitleggen waarom wordt ingevaren en dat dit beter is dan niet invaren. Dit is niet nodig, gezien het wettelijke uitgangspunt "invaren, tenzij". > Kan DNB deze zin verduidelijken of aanpassen?	Als onderdeel van een plan van aanpak ziet DNB het aanhalen van de aanleiding (het waarom) als Good Practice. Dit omdat het implementatieplan ook wordt gepubliceerd. Voor verdere inhoudelijke beschrijving kan verwezen worden naar bijvoorbeeld het invaarbesluit.	Nee
218	PF	Pagina 17: "Vóór het invaarbesluit laat de pensioenuitvoerder onderzoeken of het pensioenfondsbestuur op basis van de door de pensioenuitvoerder verrichte werkzaamheden in staat is gesteld een oordeel te vellen over de juistheid en de volledigheid van de voor invaren benodigde data." Betreft dit de datum van het voorgenomen besluit tot invaren zoals het ook in het (voorlopige) implementatieplan wordt opgenomen dat aan DNB voor goedkeuring wordt voorgelegd of de datum waarom het invaarbesluit definitief kan worden vastgesteld, dus na goedkeuring door DNB? Wij denken het eerste moment. > Kan DNB expliciteren op welk moment de uitvoerder dit moet laten onderzoeken?	De tekst is verduidelijkt. Het betreft het eerste moment (vaststellen implementatieplan en invaarbesluit). Er is geen moment van een 'voorgenomen' besluit. Het besluit dat wordt ingediend bij DNB is het definitieve besluit bezien vanuit de pensioenuitvoerder. Zie ook de reactie bij opmerking 206.	Ja
Q&A Wat doet een pensioenfonds om de datakwaliteit bij invaren te borgen?				

219	HVG	Op pagina 16 van het document staat dat een IT auditor cf art 46 Besluit uitvoering Pw en Wvb voor en na het invaren werkzaamheden moet verrichten. Dit lijkt niet juist. In voornoemd art 46 staat dat dat enkel voorafgaand aan het invaren is. Na invaren moet enkel de accountant werkzaamheden verrichten en niet de IT auditor.	Dit is aangepast.	Ja
Q&A: voor welke werkzaamheden schakelt het pensioenfonds een externe accountant of externe IT-auditor in om de datakwaliteit bij invaren te borgen?				
220	HVG	In het document wordt melding gemaakt van Richtlijn 4401 maar dat zou moeten zijn: Voor accountants: COS4400N 'opdrachten tot het verrichten van specifiek overeengekomen werkzaamheden' en naar analogie de standaard van IT-auditors: NOREA richtlijn 4400	Dit is aangepast.	Ja
Q&A: Welke eisen worden er gesteld aan de juistheid en volledigheid van de data die pensioenfondsen gebruiken bij invaren?				

221	HVG	<p>In het hele document wordt de nadruk gelegd op de kwaliteit van data voor, tijdens en na het invaren. De kwaliteit van data staat of valt met de betrouwbare gegevensverwerking in een IT-systeem. Met andere woorden; op het moment van invaren is de kwaliteit van goed niveau, maar een uur later kan de kwaliteit weer onvoldoende zijn omdat de betrouwbare werking van het nieuwe IT-systeem onvoldoende is. Bijvoorbeeld door het gebruik van onjuiste application controls en onjuiste toegangsrechten. De mate waarop het nieuwe pensioenadministratiesysteem en aanpalende IT is geïmplementeerd moet eveneens zodanig plaatsvinden dat de betrouwbaarheid van de gegevensverwerking gewaarborgd is en blijft. Dat dient ook door een IT auditor te worden vastgesteld.</p>	<p>De good practice heeft alleen betrekking op extra werkzaamheden in het kader van invaren.</p>	Nee
-----	-----	--	--	-----

8. OVERIGE OPMERKINGEN				
Nr.	Partij	Korte samenvatting reactie	Reactie DNB	Wijziging (j/n)
222	SPMS	Wij bemerken dat DNB een zeer uitgebreide verantwoording van de verschillende vormen van risicodeling vraagt. Het aantal doorrekeningen die een pensioenfonds op basis van de concepten zou moeten doen, is (te) groot. Dit leidt tot hoge kosten en veel operationele druk. Tegelijkertijd vragen wij ons af wat de meerwaarde is van al deze doorrekeningen. Onzes inziens zijn al deze berekeningen niet noodzakelijk voor een evenwichtige belangenafweging. Inzicht en overzicht hebben juist vaak te lijden onder het meenemen van veel parameters. Wij vragen DNB om selectiever te zijn ten aanzien van de gevraagde verantwoording van de verschillende vormen van risicodeling.	Voor zover de opmerking zich richt op de onderbouwing van evenwichtigheid van de solidariteits- of risicodelingsreserve verwijst DNB u naar de toelichting op de Toezichthouderregeling. De wet- en regelgeving schrijven voor dat pensioenuitvoerders doorrekeningen maken en waarom. Deze regeling uniformeert de wijze waarop pensioenuitvoerders – bij de onderbouwing van hun besluitvorming over de inrichting van de reserve – de effecten voor de verschillende groepen deelnemers berekenen en inzichtelijk maken. Deze regeling draagt daarmee bij aan efficiënt en effectief toezicht op de inrichting van de reserve. De regeling beperkt niet de ruimte die pensioenuitvoerders hebben voor een evenwichtige inrichting die aansluit bij de doelstellingen. Hetzelfde kan gesteld worden bij de onderbouwing bij overbruggingsplannen of onderbouwing bij invaarbevelen. De verplichting tot het maken van doorrekeningen volgt uit de regelgeving zelf.	Nee
223	SPMS	Wij constateren dat de concept beleidsuitingen in een aantal gevallen is beperkt tot invulling van bepalingen uit de Pensioenwet. Gelet op de verschillen tussen beroepspensioenfondsen en andere pensioenfondsen kunnen wij ons voorstellen dat de invulling van het toezicht op sommige punten verschilt. Het werkt verhelderend als DNB in de beleidsuitingen: (1) expliciteert welke (onderdelen van) de	Uit doelmatigheidsredenen zijn beleidsuitingen tekstueel veelal gericht op ondernemings- en bedrijfstakpensioenfondsen maar ook van toepassing op beroepspensioenfondsen. Wel geeft DNB bij het wettelijk kader ook aan welke wettelijke bepalingen van de Wet verplichte beroepspensioenregeling van toepassing zijn. Deze beleidsuitingen zijn in principe op gelijke wijze van	Nee

		beleidsuitingen op gelijke wijze voor beroepspensioenfondsen gelden en; (2) inzichtelijke maakt op welke onderdelen het toezicht op grond van bepalingen uit de Wet verplichte beroepspensioenregeling mogelijk verschilt van toezicht op grond van de Pensioenwet	toepassing op beroepspensioenfondsen, tenzij in de beleidsuiting specifiek anders is aangegeven.	
224	PF	DNB vraagt om bij de melding van een interne CWO de gevraagde gegevens te verstrekken via tekst-gebaseerde bestanden. We zouden het op prijs stellen als DNB dit in haar eigen beleidsuitingen naar de sector zelf ook zou willen doen. In de bestanden ter consultatie kan niet eenvoudig gezocht worden op woorden, waardoor het terugzoeken van bepaalde passages onnodig veel tijd vergt. In een deel van de bestanden ontbreekt ook een paginanummering. Kan DNB de eigen beleidsuitingen via tekst-gebaseerde bestanden beschikbaar stellen?	DNB publiceert de beleidsuitingen op de website en zijn daarmee goed benaderbaar. Bij Pdf vorm zal DNB de Pdf's ook doorzoekbaar beschikbaar stellen.	Nee
225	PF	In de concept beleidsuitingen wordt nog verwezen naar beleidsuitingen die nog niet beschikbaar zijn. Voor de fondsen die al bezig zijn met besluitvorming is snelle duidelijkheid gewenst. > Kan DNB aangeven wanneer de beleidsuitingen volgen waarnaar wordt verwezen, maar die nog niet beschikbaar zijn? > Kan DNB aangeven of deze uitingen ook voor consultatie worden voorgelegd? En zo ja, wanneer?	De beleidsuitingen die zijn geconsulteerd zijn nu gepubliceerd. Ondertussen wordt door DNB al gewerkt aan nieuwe beleidsuitingen. Naar verwachting zal DNB deze beleidsuitingen niet openbaar consulteren. In nieuwsbrieven of nieuwsberichten zal DNB aandacht schenken aan deze nieuwe beleidsuitingen als die gepubliceerd worden.	Nee
226	PF	De volgende beleidsuitingen bij notitie 3 over het Overbruggingsplan lijken te ontbreken of de	Zie antwoord bij opmerking 44.	Nee

		<p>verwijzingen hiernaar komen niet overeen met die van de betreffende uiting:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Q&A UFR en Rentebeleid o Factsheet transitie beleggingsbeleid: is dit "aanpassing risicoprofiel van het strategisch beleggingsbeleid gedurende de transitie"? o Q&A Wanneer zijn de netto profijt effecten voldoende granulair vastgesteld? o Factsheet Netto Profijt => wordt hiermee bedoeld: "factsheet berekening transitie effecten en toepassing vba rekenmethodiek (?)" <p>➤ Kan DNB de volledigheid van de beleidsuitingen checken?</p>		
227	PF	<p>De volgende beleidsuitingen bij notitie 6 over de Opdrachtaanvaarding lijken te ontbreken of de verwijzingen hiernaar komen niet overeen met die van de betreffende uiting:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Factsheet implementatieplan o Factsheet netto profijt en vba rekenmethodiek: is dit "factsheet berekening transitie effecten en toepassing vba rekenmethodiek"? <p>➤ Kan DNB de volledigheid van de beleidsuitingen checken?</p>	<p>Deze links waren nog niet opgenomen omdat de beleidsuitingen nog niet waren gepubliceerd. Dat is nu wel het geval.</p>	Nee
228	PF	<p>Welke voorschriften gelden bij de besluitvorming en onderbouwing van de transitie en welke zijn regulier toezicht en gelden pas vanaf implementatiedatum? En welke voorschriften gelden specifiek voor de solidaire premiereregeling en welke voor de flexibele premiereregeling? ➤ Kan DNB dit per beleidsuiting aangeven?</p>	<p>De beleidsuitingen zijn in principe vanaf inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen van toepassing.</p>	Nee.

229	PF	SZW werkt aan een herziening van het Besluit uitvoering Pw. > Kan DNB bevestigen dat de definitieve versie van het Besluit uitvoering Pw in de beleidsuitingen wordt verwerkt?	De door DNB gepubliceerde beleidsuitingen zijn gebaseerd op de wet- en regelgeving zoals die op 1 juli 2023 in werking treden en zijn gepubliceerd.	Nee
-----	----	--	---	-----

Bijlage: gehanteerde afkortingen en overzicht ingediende consultaties

1) Dhr. Schevers	Particulier	Consultatiereactie 9 januari 2023
2) VCP	Vakcentrale voor professionals	Consultatiereactie 16 februari 2023
3) Ortec	Ortec Finance	Consultatiereactie 17 februari 2023
4) TKP	TKP Pensioen	Consultatiereactie 17 februari 2023
5) SPMS	Stichting pensioenfonds medisch specialisten	Consultatiereactie 20 februari 2023
6) NOVA	Nederlandse Orde van Advocaten	Consultatiereactie 20 februari 2023
7) PF	Pensioenfederatie	Consultatiereactie 21 februari 2023
8) KPS	Stichting Kring van Pensioenspecialisten	Consultatiereactie 22 februari 2023
9) Anoniem	Reactie van partij die anoniem wil reageren	Consultatiereactie 23 februari 2023
10) PME	Stichting PME pensioenfonds	Consultatiereactie 23 februari 2023
11) WTW	Willis Towers Watson	Consultatiereactie 24 februari 2023
12) HVG	HVG Law LLP	Consultatiereactie 24 februari 2024